

~~04~~
~~18837~~

n. A. 37.695

Dni Veneri 6/193

TUDOR VLADIMIRESCU

IN

ISTORIA CONTEMPORANĂ

A

ROMÂNIEI

(cu 15 stampe)

DE

CONST. V. OBEDEANU

CRAIOVA

TIPOGRAFIA SCRISUL ROMÂNESCU S. A.

1929.

Biblioteca Centrală Universitară
"Carol I" Bucureşti

Cota

I/1214/14

RC 34/2018

S'a ținut și în conferință
în folosul ridicării monumentului lui
Tudor Vladimirescu, în București; —
la Atheneul Român, în ziua de 30 De-
cembrie 1928 și la „Prietenii Științei”
în ziua de 27 Ianuarie 1929, la Craiova.

B. C. U. "Carol I" - Bucuresti

C442322

Bd: 717545

INTRODUCERE

Privind evenimentele care s-au desfășurat în acești 10 ani din urmă în țara noastră, vom vedea că firul lor istoric se urcă până la anul 1821; căci atunci, la 1821, a apus o lume veche și s'a croit calea regenerării naționale.

Intre aceste două lumi, pe punctul lor culminant, a stat un oltean eșit din plaiurile Mehedințului și ale Gorjului; el a croit calea istoriei noastre politice contemporane.

Asupra acțiunii și omului dela 1821 s'a vorbit și s'a scris mult, dar laturile acestor evenimente sunt atât de variate, încât întotdeauna istoricul va găsi părți originale. Dar care să fie cauzele care au produs aceste evenimente, și de ce tocmai olteanul din Vladimir să fi fost eroul?

CAUZELE ISBUCNIRII REVOLUȚIEI

Cauzele care au produs acțiunea lui Tudor Vladimirescu la 1821 se confundă cu însăși starea în care se găsea Țara-Românească atunci. Ele sunt de două feluri: *cauze interne și cauze externe*.

Cauzele interne. Regimul capitulațiunilor noastre a fost prima cauză; căci, dacă la 1393 Mircea I a încheiat primul tratat cu Sultanul Baiazed I Ildirim, în urma bătăliei dela Kosovo — prin care noi am plătit primul tribut Turcilor, de 500 arginti pe an, sau 3000 de bani roși de ai țărei, Turci neamestecându-se în suveranitatea noastră națională —, lucrul însă s'a schimbat mai apoi. Căci cu timpul Sultanii au început a numi ei Domni în Principate, pentru plată a mari sume de bani, aşa că, în timpul domniei fanariote, tronurile române ajunseră a fi scoase la licitație. Pe de altă parte nouii numiți, ca să poată strângă bani spre a plăti datoriile contractate la Constantinopol, odată deveniți Domnitori în Țările Românești, trebuiau să pună impozite foarte mari asupra populațiunii. Vom menționa numai ceeace a putut vedea Tudor Vladimirescu sub Vodă Caragea, contemporanul său: astfel acesta, ca să pună mâna pe domnia munteană, vîrsă la Istanbul 8000 de pungi (o pungă având 500 lei, ceeace face deci 4.000.000 de lei), împrumutându-se în acest scop cu 420.000 lei la bancherul Sachelarie și cu 240.000 lei la bancherul Ioan Mosch, cu dobândă de 12 % pe an, plus 5 % agiu. Caragea a trebuit deci să pună biruri grele asupra țărei, scutind însă de dări pe

boeri, pentru a-i avea de partea sa, și lăsând sarcina impozitelor numai asupra celor de jos, pe cari îi impune, dela 12 lei, cât era pe vremea lui Ipsilante, la 22 lei de ludă. Țara era scutită de tribut pe doi ani la Poartă, prin tractatul cu Rusia, însă datora acestei țări 1.508.000 lei, bani pe cari trebuia să-i plătească. Vedem deci ce perspectivă de mizerie și de nenorocire se deschidea Principatului Munteniei pe vremea lui Tudor Vladimirescu. Așa că putem spune că în sistemul capitulațiunilor noastre cu Poarta a stat primul isvor de abuzuri. El a adus sirul de domnii grecizate, de la moartea lui Mihai Viteazul încoace, în care epoca domnii n'au mai fost aleși de țară și confirmați de Sultan, ca mai înainte, ci chiar Sultanii i-au numit de-a dreptul. Tot el a deschis pofta de bani a Turcilor, cari au pus la mezat tronul Principatelor. Acest sistem obliga pe competitorul la domnie, dacă era sărac, să se împrumute pe la bancherii din Constantinopol, și să verse milioanele la pașale, la viziri și la Sultan, ca să i se dea domnia dunăreană. Și tot din aceiași pricina, acesta, odată ajuns Domnitor, trebuia să pună biruri în țară, ca să-și plătească datoriile. De aci, abuzuri peste abuzuri, toate apăsând numai asupra țăranului român. Și cum toate trebuiau să aibă un sfârșit, sentimentul conștiinței naționale a trebuit să isbucnească, și oameni mai îndrăsneți și cu mai multă energie să se pună în fruntea curentului și să provoace revoluții.

A doua cauză care a produs revoluția lui Tudor trebuie căutată în însuși marele eveniment ce desparte istoria medie de cea modernă: distrugerea Imperiului Bizantin, la 1453, de către Sultanul Mahomet, prin cucerirea Constantinopolului și înlăturarea Paleologilor de pe tron. Acest eveniment și-a avut repercurziune în Principatele Române, și iată cum:

Cu instalarea Mahometanilor la Constantinopol, toată populațiunea creștină, și mai cu seamă ortodoxă de răsărit, a căutat să se grupeze într'un cartier separat de Turci, și anume înspre partea Cornului de Aur a orașului, în suburbia numită Fanar, sau Fenal, din care cauză toți cari au locuit acolo s'au numit Fanarioți. Așa fiind, prin acest nume nu ar trebui să înțelegem numai pe Greci, ci orice creștin care ar fi locuit în acea mahală, fie Greci, descendenți din vechile familii ateniene și venite la Bizanț sub Impărații Comneni, Cantacuzeni, Paleolog și din insulele arhipelului, Rhodos, Chios, Mitilene, etc., sau orice populațiuni italiene (venetiane, genoveze), orice chiar și Armeni.

Cum Turcii nu erau cărturari și nu cunoșteau limbile străine europene, aflând aci pe niște oameni rafinați, inteligenți și culți, și cari vorbeau și scriau limbile clasice, cum și italienește și franțuzește, ba chiar unii dintr'înșii erau și literați, au găsit cu cale să-și recruteze dintre aceștia pe diplomați lor în relațiunile cu Occidentul, și pe slujbașii lor interoreți, grămătici, translatori și dragomani. Cine poate vorbi de istoria diplomatică a Orientului din acele vremuri, fără a nu pomeni de Panaiotache Nicusis, sau mai ales de Alexandru Mavrocordat, „Exaporiton“

adică: cel prea înțelept, care a participat aproape la toate congresele de pace ca delegat oficial din partea Turcilor, ca de pildă la încheerea tractatului dela Carlovitz din 1699—1700, în urma războiului european de atunci, de pe vremea domniei lui Brâncoveanu, și unde Alexandru Mavrocordat a fost primul plenipotențiar al Imperiului Otoman și cu un rol precumpărător la încheerea aceluia tractat?

Pe de altă parte, alții dintre acei fanarioti s-au dedat la comerț voiajând pe mare, importând din Veneția sau din Extremul Orient stofe scumpe, mătăsuri, șaluri, pietre prețioase și venind cu ele în Principatele Române tributare Turciei.

Alții din ei fiind de aceiaș religie cu noi, ortodoxi de răsărit, au invadat locașurile noastre sfinte, vechile mânăstiri, și s-au instalat în fruntea lor, ajungând astfel stăpâni pe averile fabuloase dăruite de Domnii și boerii români așezămintelor noastre religioase. Alții însfărășit, cași grămăticici din Constantinopol, au fost primiți în casele boerești române mai bogate, devenind preceptorii copiilor lor, pe cari trebuia să-i învețe frumuseștile limbii elene.

Astfel fiind, încetul cu încetul în toată Țara-Românească au pătruns reprezentanți din Fanar.

Lucrurile însă nu s-au oprit aci. Deși Mihai Viteazul, pre-văzuse pericolul unei invaziuni a acestor străini periculoși, în tractatul încheiat la 1595 cu Sigismund Bathori al Transilvaniei stipulând că „nici un grec să nu fie primit în slujbele Statului Român“, după moartea Domnitorului muntean locuitorii din Fanar s-au introdus pe căile arătate mai sus în Țara-Românească în număr îngrijorător de mare.

Dela 1611 până la 1716, cu excepțunea domniei lui Brâncoveanu, a lui Matei Basarab, Ștefan Cantacuzino și Constantin Șerban, a urmat pe tronul Țării Românești un sir de Domni, deși de origină români, însă grecizați, din familia Iliași și Tomșa. Aceștia fiind crescute de mici de către grămăticici din Fanar și apoi trimiși de părinții lor la Stambul sau în insulele arhipelului pentru a-și face educația,—cum ar merge astăzi feciorii de oameni avuți în străinătate, în Apus, la Paris, Londra sau Berlin,—, iar acolo crescând în principiile bizantine, deși primind o educație mai aleasă, și legând prietenie cu dascălii lor greci și cu fiili lor, odată reîntorși în patrie, au protejat pe vechii lor profesori și pe familiile lor. Astfel petrecându-se lucrurile, fatal a fost ca să-i aducă în Principate și să-i ajute a ajunge la înalte dregătorii și boerii. Odată înălțați la noi, ca mari dregători, au început a se încuscri cu familiile române, și astfel încetul cu încetul s-au introdus în clasa conducătoare de atunci. Calea abuzurilor deschisă, prin introducerea unor asemenea venetici la treburile și la guvernământul țărei, a format în istoria noastră preambulul epocii fanariote. Înțelegem astfel că e o greșeală de a susține că epoca fanariotă a început la 1716 și s'a isprăvit la

1821. Ea a început propriu zis dela 1611 cu primii domni grecizați, Iliași și Tomșa.

Ceeace s'a întâmplat deci la 1821, se încercase în mai multe rânduri în epoca dela 1611 până la 1716, și anume în cele șapte revoluții, isbucniri ale conștiinței naționale, ale simțimântului de demnitate și de iubire a neamului și a tradiției. Acele șapte răscoale au avut de scop înlăturarea de pe tron a Domnilor grecizați, ultima sfârșindu-se cu defronarea chiar a primului Domn fanariot în 1716, făcută de boeri de peste Olt în frunte cu Barbu Brăiloiu, Staicu Bengescu și Petre Obudeanu.

In aceste revoluții, care au fost organizate de reprezentanții familiilor boerești mai cu seamă din Oltenia, au pierit o sumă de fruntași din acest partid național, a cărui intemeiere trebuie considerată ca din această perioadă, dela 1611 încoace, și care e manifestarea existenței conștiinței noastre naționale de pe vremea aceea. Mare parte din acei luptători au fost uciși de Domnul tiran, averile lor au fost confiscate și casele lor persecutate.

Din corespondența adunată de Hurmuzachi în volumele sale, din vechile croniقي muntene, a lui Constantin Căpitânul Filipescu, a lui Radu Greceanu, Radu Popescu, condica Bălcănească, a lui Stoica Ludescul și diferite hrisoave tipărite și inedite, extragem aci numele fruntașilor acestui partid național dela 1611 până la 1716 și cari s'a luptat contra invaziei fanarioșilor în țară și au făcut cele șapte revoluții, și anume :

Lupu Mehedințeanu-Glogoveanu cu fiili săi Buliga, Tudosie și Lupu, Drăghici Filipescu, Anghel Sărăcinești, Dobromir Crețulescu, Matei din Brâncoveni (viitorul Domn Matei Basarab), Bârcan Merișanu, Barbu Brădescu, Mihai Coțofeanu, Dumitru Filișanu, Istrate Cândescu, Radu Bârsescu, Pârvu Bărcănescu, Udrîște Năsturel-Herăscu, Diicu Buicescu, Radu Fărcășanu, Danciu Pârăianu-Milescu, Vasile Câmpineanu, Badea Comăneanu, Șerban Cantacuzino (viitorul domnitor), Constantin Brâncoveanu (viitorul domnitor), Constantin Bălăceanu, Cornea Brăiloiu, Barbu Brăiloiu, Staicu Bengescu, Petre Obudeanu, Șerban Bujoreanu, Constantin Obudeanu, Iorgu Băleanu, Ilie Știrbei, Șerban Greceanu, Antonache Florescu. Dumitru și Vasile Argetoianu, Constantin Dudescu, Bunea Grădișteanu, Enache Văcărescu, Drăgan Săulescu, Preda Brătășanu, Diicu Rudeanu, Socol-Cornăteni, Preda Zătreanu, Ștefan Pârșcoveanu, Barbu Bârsescu, Șerban Prisiceanu, Grigore Tigveanu, Preda Isvoranu, Ilie Otetelesanu, Fota Bâlcescu, Radu Golescu, Șerban Vlădescu, Ștefan Milcovoreanu, Preda Proroceanu, Ilie Ciorogârleanu, Ivașcu Ceparu dela Gaia, Iancu Balotă, etc.

Dealifel acest partid național a avut principii politice la fel cu acele ale lui Tudor Vladimirescu. Memoriul politic compus de boeri la 1716, cu care Radu Golescu, Ilie Știrbei și clericul Ioan Abraam au fost însărcinați să-l ducă la Viena și să-l prezinte Impăratului Carol al VI-lea, când cu trecerea Olteniei la coroana Sfântului Imperiu în 1718, exprima dorința ca, Țările Române să aibă Domni pământeni, să se scutească țara de biruri, să se

pună capăt abuzurilor, să se exploateze bogățiile țărei, să se permită libera navigațune pe Dunăre și să se înfrătească clasele sociale, toate principii naționale și democratice.

Cauzele externe. Prima cauză externă care a grăbit acțiunea dela 1821 putem zice că a fost marea revoluție franceză dela 1789, revoluție care a răspândit în toată Europa marile principii de libertate și umanitate. Deasemenea și războaiele lui Napoleon I, care au adus și la noi ca și aiurea, emigranți francezi, importând astfel principiile liberale ale marei revoluții. Astfel se întâmplă mai cu seamă în urma războiului din 1812, cu expediția din Rusia. La noi în țară au venit atunci vreo 25 de emigranți francezi. Între aceștia erau două: Hortolan și Pellet, cari au deschis în București o prăvălie numită „Magazin Universel”; în fond însă, ei făceau propagandă revoluționară în Muntenia. Un altul: Ledoux, era în relațuni de corespondență cu ambasadorul Franței la Constantinopol, Descorche, iar altul: Ruffay, frecuenta saloanele din București, unde intona adeseori cântecul revoluției franceze „La Carmagnole”: „Dansons la carmagnole! vive le son, vive le son du canon”, despre care Ion Ghica zice că ai noștri, neștiind bine franțuzește, ziceau: „auzi pe franțez cum cântă „fivrelzon” „fivrelzon”.

Altă cauză externă care a lucrat direct la izbucnirea revoluției dela 1821, și care a mers, putem zice, paralel cu ea, a fost revoluția grecească pentru dobândirea independenței naționale de sub imperiul otoman, a cărei realizare a atins-o în urmă tractatul dela Adrianopole, la 1829. Turcii cuprinzând Constantinopol și supunând Imperiul Bizantin, tinta lor a fost ca să cotropească toate statele balcanice și să le transforme în pașalăcuri, încercând acest lucru chiar și dincolo de porțile Orientului, ajungând până la Viena. Scopul lor s'a și înfăptuit, căci Serbia, Bulgaria, Muntenegru și Grecia au căzut sub stăpânirea turcească, încetând de a mai figura pe harta Europei ca state de sine suverane. Principatele noastre dunărene însă niciodată nu au avut nenorocirea de a fi căzut sub totala stăpânire a Turcilor și de a fi fost transformate în pașalăc.

Cu statele creștine balcanice însă, care n'au izbutit să-și mențină suveranitatea, ca noi, lucrurile s'au petrecut altfel. Astfel Serbia nu-și recăstigă suveranitatea decât după secole, de abia în 1817, sub Miloš Obrenovici; Muntenegrul de asemenea numai la 1745; Grecia la 1829; căt despre Bulgaria, aceasta abia în urma războiului dela 1877. Grecii s'au agitat însă mai dedemult pentru recăstigarea independenței statului lor, iar terenul luptei a fost ales pe pământul românesc, aceasta încă de prin 1780. Riga din Veleștin, român macedonean, însă grecizat, secretar al Principelui Alexandru Ipsilanti, înființează în București o Societate, a „Amicilor-Eleni”, cu scopul de a cultiva ideea de iubire a Greciei, numind-o «Eteria Ton Filon» (Tovărășia amicilor), cu principiul „Zito i filoghenia” (trăiască iubirea de țară).

Cel dintâi însă care a intervenit pe lângă Tar în favoarea eliberării Greciei de sub jugul turcesc, a fost comitele Capodistria, grec din Corfu și Ministrul de afaceri străine al Rusiei. Aceasta era intim și cu Ceartorischi, care hrănea aceleași gânduri de independență pentru patria sa, Polonia.

Evenimentele se precipitară, astfel că acțiunea lui Tudor Vladimirescu dela 1821 se acceleră foarte mult. Această acțiune a mers aproape concomitent cu eteria grecească, cu acea tovărășie și luptă „pentru credință“, căreia i se zicea *Za-vera* (zaveră).

La 19 Ianuarie 1821, după moartea lui Alexandru N. Suțu, fostul Domnitor, Poarta a hotărât ca Scarlat Calimach, din Moldova, să fie trimis în Muntenia, iar până la sosirea acestuia, a numit o căimăcămie, compusă din postelnicul Constantin Negri, hatmanul Stefan Vogoridi și postelnicul Ioan Samurcaș. La 26 Februarie sosesc în București cei trei caimacami, găsind aci marezarvă. Două focuri din direcționi cu totul opuse amenințau linistea: Grecii pe de o parte, socotind sosit ceasul independenței statului lor național, cu eteria lor; pe de altă parte Olteanul din Vladimir, care se gătea să se pună în fruntea Pandurilor.

Alexandru Ipsilanti, fiul fostului domn al Moldovei, adjutanț maior al Impăratului Alexandru al Rusiei,—Domnitor fiind Vodă Mihai Suțu—, la 22 Februarie 1821 intră în Iași cu o suită mare de Albanezi, declarându-se liberatorul creștinilor de sub dominația otomană, făcând jafuri și omoruri. Pe de o parte el dă proclamațune de pașnică liniște către poporul moldovean, iar pe de alta, de revoluție către poporul elen, pe care îl invită să lăsa armele contra Turciei. Prin aceasta din urmă proclamație se lovea însă în Români, căci zicea: „îndelungile nenorociri ale Grecilor siliră pe mulți dintre ei să-și părăsească pământul și să pribegiească prin țări străine“. Mulți din voi, iubiți compatrioți ajunși în pământurile Moldovei și României, ați fost reduși de o soartă fatală la nevoie de a vă așeza la spatele trăsurilor boerilor pământeni, defăimare și umilire neauzită până acum pentru locuitorii pământului elen“.

Dela Iași Ipsilanti, ostil nouă dela început, se îndreptă spre Muntenia. Drumul său până în București fu un marș triumfal, căci de pe la Focșani încolo rândurile voluntarilor greci, cu steagul lor alb, se înmulțiră, înregimentându-se în ele greci din diferite județe ale noastre. Aproape de București poposește întâi la Colentina, în palatul lui Vodă Ghica, apoi, intrând în oraș, desinde în casa Belului, fostă a Văcăreștilor. Aci Suțu Chiabap, fratele poetului Alexandru Suțu, ține un discurs inflăcărat. La București Mitropolitul Dionisie Lupu s'a prezentat lui Ipsilanti să-i ceară să nu turbure liniștea capitalei. Ipsilanti îi făgăduește că în curând va pleca spre Târgoviște.

Impăratul Rusiei Alexandru dezaproba mișcarea lui Ipsilanti, și îi și comunicase acest lucru prin Udrischi, consulul austriac. Deși ortodox, și deci inclinat să sprijinească pe față orice mișcare a unui popor de aceiaș credință cu el, însă diplomația

ii dicta cu totul altă atitudine. Rusia era legată de Sfânta Alianță din 1815, încheiată cu Austria și Prusia, cu scopul de a lupta contra oricărei mișcări revoluționare, aceasta în urma revoluției franceze. Așa fiind, cauza grecească nu putea să găsească un apărător sincer în Rusia. În acest timp Grecii se întăreau, aveau școli la Hio, Chidonia, Rhodos, Constantinopol, București, comerțul și marina lor rivaliza cu a Italianilor și Franțezilor—. Corai și Comita, agenții lor erau în relațuni strânse cu universitățile din apus. Riga cu Ipsișantie, Santo și Scufa, cu Capodistria, Leventi consulul rus din Galați și cu cneazul Gh. Cantacuzin, cununatul, prințului Gorceacoff, cancelarul Rusiei. Acest Riga avu noroc să se întreție și cu Napoleon I la Veneția, când împăratul trecu în Egipt. Și din boeri români, ca Brâncoveanu, Câmpineanu și Dudescu, avizi de libertate, fură la început de partea eteriei. Mișcarea grecească era simpatică în Europa căci toți învățați compătimeau cum descendenții vechei Athene au ajuns sub barbari, de Turci. Apoi mai venea și credința religioasă. În Germania Sikler Kind și Iken, chiar Müller și Ghötte, în Franță, Constant, Beranger, Bonat și Chateaubriand, în Anglia; Gordon, Raybeaud, Hastings fac scrieri nepieritoare cîntând libertatea popoarelor, entuziasmul Lord Byron se înrolează chiar voluntar și l vedem luptând la Navarin și Missolonghi alături de patrioții greci ca Colocotroni, Caraïskaki, Botzari, Tzavelas, Colleti, general Mavrocordato, mai toți de origină română—; și comandând pe „Armatoli“ celebri soldați români din Pind.

Ipsișanti își împărți trupele în patru corpuri: București, Ploiești, Pitești și Târgoviște. În acest timp, în părțile grecești din Tesalia, Epir, Peloponez și Arhipelag se ridicau armele, deși Împăratul Alexandru, la Leibach, dedea asigurări de pace. Politica Rusiei, ca întotdeauna, a fost plină de duplicitate. Astfel și aci, cu toată Sfânta Alianță și cu toată ștergerea din controalele armatei a lui Ipsișantie, ea începe a vedea favorabil mișcarea grecească, intrucât lovea în Turci. Cu toate acestea relațiunile diplomatice se rupseră; ambasadorul rusesc plecă din Constantinopol. Atunci se dădu ordin beglerbeilului Rumeliei, Silistra-Valesi și Selim Paşa să intre în Principate și să potolească răscoala; Cara Mustafa, cu 10.000 ostași, căzaci turci, zaporojeni și tătari, să ocupe Bucureștiul; Iusuf Paşa, Galați, cu 6.000, care să meargă în sus pe Prut, la Iași, și Ahmet-Aga la Vidin pe Valea Oltului. Cele patru corpuri de armată ale lui Ipsișantie, corpul I comandat de Orfano, Vołtinos și Caloiano, al II-lea de Colocotroni, Gar-novschi și Printul Cantacuzino, al III-lea de Iordache Olimpiotul și al IV-lea de Sava și Ghencea, uciși mai târziu de Turci. Toate la un loc aveau aproape 8.000 oameni. Pizani consulul rusesc din Iași silește pe Ipsișante a se retrage din Iași, procurând pașapoarte lui N. Suțu lui Ion Schina rudă cu Suțu, fraților Han-gerli și lui Printu Caragea.

Negreșit că, atât acțiunea lui Ipsișantie cât și acțiunea lui Tudor Vladimirescu aveau o bază comună, căci amândoi acești

bărbați politici doreau fericirea țărei lor; cauza lui Ipsilanti însă era mult mai grea, căci Grecia, pașalâc, cerea o eliberare complexă, o recăstigare a independenței și a suveranităței acelei țări, lucru ce nu s'a putut dobândi decât la războiul din 1829. Cauza noastră, a Românilor, era mult mai simplă, căci era vorba numai de a recăstiga domnii pământene și de a înlătura tirania și corupțiunea din țară. Pe de altă parte interesele acestor doi oameni erau cu totul opuse: pe când Tudor voia succesul cauzei sale prin sprijinul Turciei, de care noi aveam trebuință, ca să recunoască domniile pământene și să consimtă la întregul program de reforme liberale, democratice și naționaliste; Ipsilanti cerea ajutorul Rusiei și lovea fatal în Turci, voind să elibereze poporul său de sub jugul Imperiului Otoman. De aci, o prietenie sinceră între dânsii dela început era imposibilă. Ipsilanti în acțiunea sa strânsese 600.000 lei dela bancherul Pavili din Iași și 1.500.000 de la prieteni. Poetul Beldiman cu acea ocazie scrie și „*Jalnica tragedie*“.

REVOLUȚIA LUI TUDOR VLADIMIRESCU DELA 1821

Starea Principatelor române era cum nu se poate mai tristă în vremea când s'a început mișcarea revoluționară a eteriștilor greci și a lui Tudor. Birurile grele, puse de ultimii domnitori din era fanariotă, Caragea și Suțu, datorile lăsate de ei pela bancherii din București și cămătari, duseseră Țara la săracie. O mizerie de nedescris domnea în populația dela țară, despre care Dinicu Golescu spune că, privind pe țăranul român, ai crede că nu este om: sdrențuit, aproape gol, părăsindu-și vatra de groaza birurilor și fugind prin păduri și pustietăți ceeace dădu naștere la haiducie. Opera partidului național părea că s'a încheiat prin detronarea primului domn fanariot (1716—1717). Acum, după 100 de ani și mai bine, se aștepta un om providențial, ca să-i reia firul. Boerii din acest partid pierduseră curajul de a se mai răscula, pentru că în vremea Fanarioșilor ei fuseseră adânc loviți în interesele și familiile lor. Au încercat uneori câte unul din ei să protesteze. Așa de pildă, sub domnia lui Moruzzi și a lui Caragea, au venit în divan în diferite rânduri boeri, ca Iancu Bălăceanu și Văcărescu să spună Domnului că cuțitul a ajuns la os, dar au fost pe loc surghiuniți tocmai la Castoria; altădată au venit cu plângeri boerii olteni, Mihu Vulturescu, Gigărtu, Milcoveanu și Lăcusteanu dela Romanați, dar au fost și aceștia pedepsiți și surghiuniți la mănăstirile Arnova și Tismana.

Așa fiind, pentru că mișcarea dela 1821 să se fi produs, a trebuit să se ivească *împrejurările și omul*. Imprejurările am văzut că au fost foarte favorabile; iar în acest joc al politicei de multe ori împrejurările produc și pe om, și omul dibaci, întreprinzător și curagios, grăbește venirea lor și nu le lasă să-i scape, atunci când ele s-au produs. Aceasta este și diferența între omul politic îscusit și cel neprincipat. Să vedem deci cine a fost omul dela 1821.

Neamul lui Tudor Vladimirescu. Neamul lui Tudor Vladimirescu n'a fost din Gorj, cum se obișnuește a se crede. El este de origină din Mehedinți, din Plaiul Cloșanilor. Bunicul său se numea Mitrofan, și era ieromonah, însurat pînă 1660—70 cu o femeie anume Rusandra. Cu această femeie a avut un singur fiu pe Constantin, poreclit Ursu. Acest Constantin se însură cu o fată, Ioana, fiica preotului Grigore Bondoc din comuna Vladimîru, Gorjului, sat de țărani moșneni. Și, cum se întâmplă de multe ori, Ursu se mută în Vladimir, la casa femeiei. Cu Ioana a avut trei copii: pe Pavel, căruia îi se mai zicea și Papa, o fată Dina sau Constanțina, și un băiat, Teodor, născut între anii 1770—75. Cel mai mare dintre frații, Pavel, a fost însurat cu o Bălașă, cu care a avut un singur copil, pe Ioan Vladimirescu, născut la 1821.

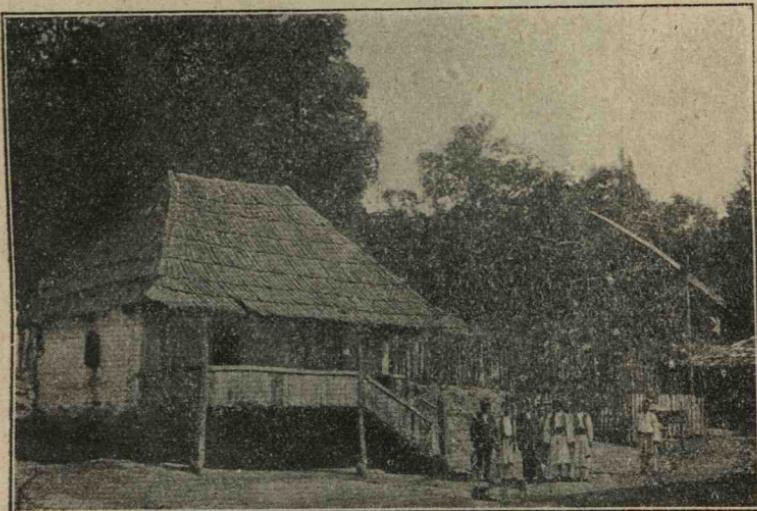

Fig. 1. — Casa lui Tudor din com. Vladimir-Gorj.

Acesta a fost singurul descendent cunoscut din neamul Vladimirestilor. Scriitorul Aricescu l'a cunoscut pe acest Ioan, care trăia la Târgu-Jiu ca un boer bogat și foarte respectat. Fata, Dina, a fost măritată și a avut doi copii: pe Sanda și pe Gheorghe. Cel de al treilea copil al lui Ursu, Tudor, n'a fost niciodată însurat și a murit la vîrstă cam de 50 ani, asasinat la 1821.

Așa dar, numele Vladimirescu s'a format dela numele comunei gorjene „Vladimir”.

Comuna Vladimirul. Satul Vladimir e la 50 klm. de Târgu Jiu. Este o comună de peste 2000 locuitori, așezată între dealuri și văi adânci, ca Valea Dejului deservit de gara Bibesti. Vladimirul, sat de moșneni, pe care multe hrisoave domnești îl dăruiesc cu pământ, în persoana locuitorilor lui și îi confirmă daniile. Așa de pildă prin hrisovul dela Mihnea-Vodă, din 1583, se confirmă lui Jitianu și

fraților săi cumpărături în Vladimir. În 1617 Februarie 26, Alexandru Vodă Iliaș confirmă, în Vladimir, lui Ivano, fiul lui Damian și socrului său Mihail și lui Lăudat și ficei sale Fruma, puind hotare în Vladimir până la Piscul Corbului și până la Suvelnița și până la Piscul Purcarilor. La 1636, Octombrie 19, se face hotărnicie în Vladimir, cu 12 boeri, pentru părțile boerilor Poenari și Săulești, făcându-se hotar de locitorii moșneni, Vladimireni. La 1784 Răducanu Crăsnaru execută porunca Caimacamilor Craiovei, ho-

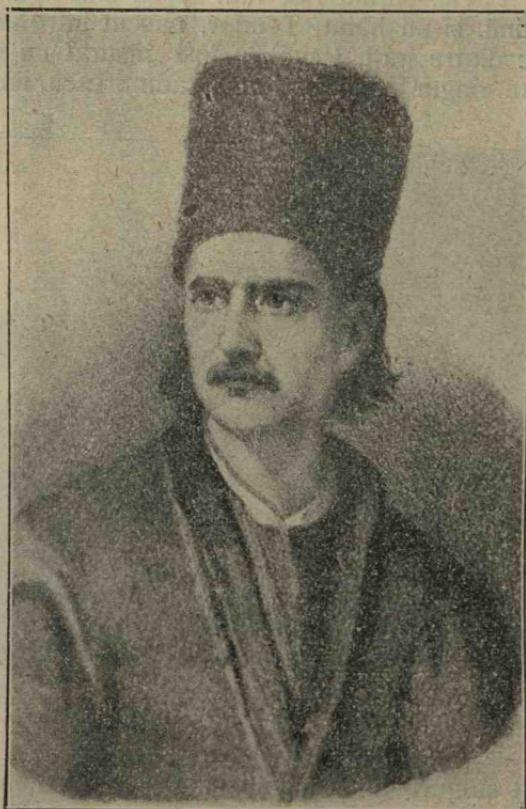

Fig. 2. — Portret făcut de pictorul Teodor Aman și reprobus în Istoria lui Aricescu, la 1874, identificat de Mincu Pânzaru din București, contemporanul lui Tudor.

tărnicind moșia Vladimirul, față fiind „moșii Vladimireni“, descendenții acelora de prin 1580 și 1617, din hrisoavele anterioare. Se văd citați aci Sârbu, Vlad, Fruma, Damian, din cari s'a coborât Dumitru Gârbea, prietenul intim al lui Tudor Vladimirescu. Nepotul său, Ioan N. Gârbea, în amintirea lui Tudor Vladimirescu a și ridicat acolo, în 1835, o biserică, puind ca ctitori pe marele paharnic și cavaler Gheorghe Magheru și între mulți alții și pe acel Ioan Vladimirescu, fiul lui Papa, nepotul lui Tudor.

Încă și azi se mai vede în comuna Vladimirul casa în care

să născut și a trăit Tudor Vladimirescu. O casă mică, țărănească, cu ograda, cu pridvorul de lemn și cu podul casei înălțat de scândură. Ar fi nemerit ca astăzi să fie transformată într'un mic muzeu, declarându-se monument istoric.

Copilăria lui Tudor Vladimirescu. Primii ani ai copilăriei, Tudor sau Teodor Vladimirescu—și ar fi să-i zicem „Teodor“, căci aşa a fost botezat, și mai târziu tot aşa a semnat în toate proclamațiunile sale, decrete, scrisori, iar niciodată Tudor—și i-a

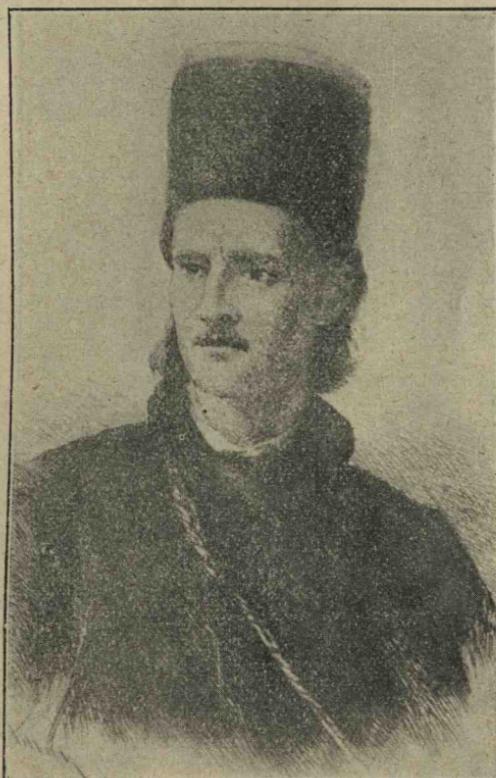

Fig. 3. — Aqua-forte executată de pictorul Teodor Aman la 1879,
reprodusă în stampe.

petrecut în tovărașia fratelui său Papa, la casa părintească, în plaiurile Gilortului. Când ajunse la vîrstă de a începe învățătura, tată-său îl detine în grija preotului satului, Pârvu Ciuhoi, de la care căptă primele cunoștințe ale scrisului și cititului. Iar cum nu avea pe ce scri, scria de multe ori pe frunză de fag. La vîrstă de 12 ani, văzând Ursu că copilul este deștept, îndrăznește și că îi place carte, se duse cu el la Craiova, la un fel de rubedenie, la unul Lupu Condicarul, din curtea bisericiei și școalei Obudeanu-lui, care va fi făcută școală domnească după revoluție, de către

primul domn pământean Ghica. Lupu Condicarul găzdui pe copil câtă-va vreme la el, iar după aceia se duse cu dânsul la curtea boerului bogat și cu sentimente naționale Ioan Glogoveanu, coborâtorul lui Lupu Mehedințeanu, rugându-l să primească pe Tudor la curte. Glogoveanu îl primi și-l puse pe băiețaș în tovărășia de joacă a fiului său Niculae. Si cum avea în casă das căli franțuzești și elinești, cari învățau pe Niculae retorică și gramică, nu făcu nici o diferență între fiul său și copilul de moșnean,

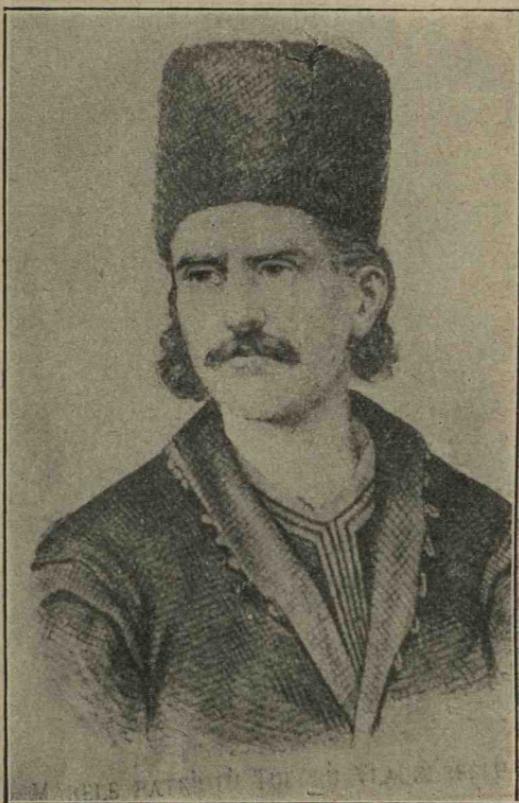

Fig. 4. — Portret din colecțiunea Lt. Col. Papazoglu, identificat de Mihai Preotul și Eccliarhul dela Mitropolia din București, contemporan cu Tudor.

asa că amândoi băieții învățau de-o potrivă aceias carte. Mărin-
du-se Tudor, Glogoveanu prințând simpatie de el, făcu din el un
fel de logofetel de curte, iar când se făcu băiatul de 17—18 ani,
iî dădu cam toate afacerile casei pe mâna, încredințându-i în multe-
rânduri vitele cornute, râmătorii și caii, să se ducă să-i vânză
pe la Orșova, Adakaleh, ba chiar în sus pe Dunăre pela Zimoni
și la Budapesta, căci aşa era obiceiul la curțile boerești olte-
nești, pe atunci, când pământurile se munceau foarte redus, mul-
țumindu-se boerii cu o producție mică agricolă, dar făcând în-

aceeași vreme comerț cu vitele sau cu albinăritul. Un alt boer craiovean, care făcea astfel de negoț era și Dumitache Bibescu, tatăl viitorilor domni Gheorghe Bibescu și Barbu Știrbei. Acesta deosemenea încredința vitele sale lui Tudor spre vânzare, și când pleca cu ale lui Glogoveanu, pleca și cu ale lui Bibescu. Astfel gorjanul nostru, sau mai bine zis mehedințeanul, se făcu cunoscut, prețuit și iubit de boerii craioveni.

Cariera politică a lui Tudor Vladimirescu. Cariera po-

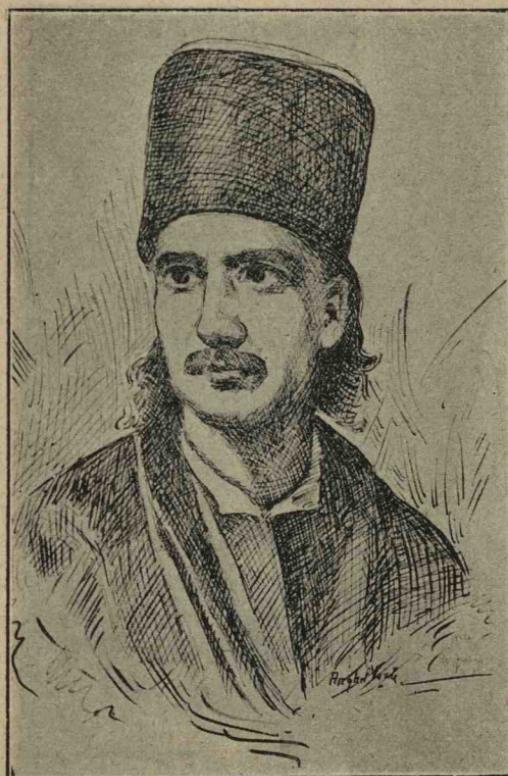

Fig. 5. — Tudor Vladimirescu, cu o înfățișare mai diferită ca în alte portrete, ca expresie, cât și ca îmbrăcăminte.

litică a lui Tudor Vladimirescu începe cam pela 1800, deci când el avea vîrstă între 20 și 25 ani. În prima domnie a lui Constantin Ipsilanti (1802 — 1806) el a fost însărcinat de Domn să formeze un corp de volintiri, îngăduit de Poartă, ca să apere Oltenia de incursiunile vestitului Pasvan-Oglu. În a doua domnie a aceluiași vodă, Tudor capătă și rang de boerie dela Ipsilanti; astfel el este mare-comis, vătaf de plai la Cloșani și în fine mare-sluger, aceasta ca recompensă pentru serviciile aduse în prima domnie. În vremea războiului rusou-turc dela 1806—1812, când ni s'a

răpit Basarabia de Ruși, Tudor luptă cu pandurii săi alături de oștirile rusești la Rahova și la Fetislău până la Plevna, când Turcii fură învinși. Ce erau însă acești Panduri? o oștire de mercenari, oameni bine înarmați, buni trăgaci, curagioși, de statură înaltă. După revoluție, la 1822 Vodă Ghica îi organisa în corp de armată permanentă. Thoma Brătianu fu unul din primii căpitanii de Panduri organizați. În acest război de 6 ani, Tudor luă parte ca ofițer rusesc cu gradul de parucic (locotenent). Pentru ac-

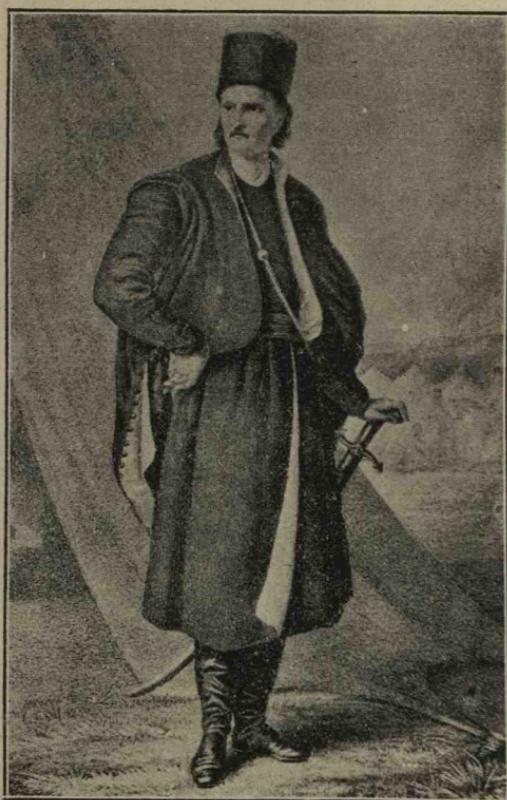

Fig. 6. — Portret întreg, înfățișând pe Tudor, cu haina lungă și expresie severă, lângă cort. Reproducere cunoscută.

tele sale de bravură, generalul rus, Cheraloff îl recomandă Impăratului Alexandru, care îl decora cu ordinul Sf. Vladimir cu spade. În aceste lupte, pandurii lui Tudor, toți oameni înalți de statură și cu o înfățișare fioroasă, călări pe cai mici oltenești, iuți ca vântul, au speriat până și pe zaibegii Turcilor, cei cu cealmalele pe cap cât claiu, și pe arapi negri și buzați. Cei ce se repezeau la iureș peste panduri cu iataganul în dinți și cu pistoalele întinse în amândouă mâinile, pe caii lor focosi și cu cercei în urechi și în vârful nasului. Cu sfârșitul războiului în urma căruia noi pier-

dem Basarabia, amnistia se dă pentru toată lumea. Capul lui Tudor însă este pus la preț de către Turci. Sultanul trimite chiar pe un capegiu la Vodă Caragea, cu poruncă să prindă pe Tudor și să-l aducă viu sau mort la Constantinopol. Acesta se află tocmai atunci în București, la Constantin Samurcaș, protectorul său divanist. Boerul, astăndespre acel ordin, previne imediat pe Tudor și, ca să-l scape, ii puse un cal la dispoziție. Olteanul nostru se făcu nevăzut din București; el făcu drumul călare până la Târgu-

Fig. 7. — Tudor la vîrstă cam de 50 ani. Ediția Papazoglu.
Portretul poartă data de 19 Ianuarie 1821, începutul revoluției.

Jiu. Descălecând tocmai în bătătura prietenului său Vasile Moangă, căruia îi spuse totul. Atunci Moangă chemă numai decât pe egumenul de la schitul Lainici, omul său, și sfătuindu-se împreună, egumenul îmbrăcă pe Tudor în rasă de călugăr, îi dete la mână un pașaport cu nume străin și-l îndreptă astfel înspre frontieră. Pașaportul era făcut tot de Moangă, om cunoscut în oraș. Până să apuce însă a pleca Tudor spre graniță, el mai șezu ascuns câtva la schit. Iată că vine într'aceea la Târgu-Jiu și capegiul, care îi luase urma lui Tudor din București. Moangă, întrebăt, îi răspunse că Tudor a fugit la casele lui din Cerneți. Capegiul se duse la Cerneți, dar acolo negăsind, firește, pe Tudor, de necaz dete foc

casei, apoi, ca să nu rămâne de râs în fața Sultanului, prinse pe malul Dunărei pe un biet țaran nevinovat, căruia îi tăie capul, de-l duse la Pașa dela Rusciuc, spuindu-i că acela era capul lui Tudor, pentru ca Pașa să trimită această veste la Sultan.

Scăpat astfel de pericol, înarmat cu pașaportul falș, Tudor străbate Transilvania și Ungaria și ajunge la Viena. Acolo a stat 2 — 3 luni, având legături cu comitele Capodistria, ministru de externe al Rusiei, grec de origină și fruntaș al Eteriei,

Fig. 8. — Portretul lui Tudor în haine boerești scumpe, aflat la Academie și dăruit de D-l Teodoru. Poartă inscripția: «Redeșteptătorul simțului național».

prieten cu Riga și cu Ipsilanti. Deasemeni face cunoștință și cu generalul baron Stroganov, ambasadorul Rusiei la Viena, cu care are conversații mai îndelungate. Prin mijlocirea acestor doi bărbați, Tudor va fi mai târziu prezentat Impăratului Alexandru al Rusiei, care, văzând într'însul un om atât de îndrăzneț, de frumos și de deștept, ca semn de simpatie îi dă în dar un inel cu inițialele împărătești. Tudor mai ia și recomandațiuni dela ambasadorul rusesc din Viena către Caragea, care nu-l avusese la inimă din cauza războiului ruso-turc, când Tudor se războise

atât de înverșunat cu Turcii. Cum el avea de gând să se reîntoarcă în patrie, se gândi bine ca să se înarmeze cu aceste recomandații către Domnitor.

Din educația ce și-o făcuse în țară de mic pela curtea Glogoveanului, Tudor apucase a învăța ceva limbi străine, ca franțuzește și rusește; pe cea din urmă o învățase în timpul războiului rusu-turc. Cât șezu în Viena, învăță și ceva nemțește. Când fu să plece în Rusia, crezând că se va prăpădi pe acolo, lăsa

Fig. 9. — Portretul lui Tudor cu o expresie diferită de celelalte. Proprietatea d. Georges Olszewski. Editat de vechea casă Sander.

epitropi și chivernisitori ai averei sale pe doi prieteni: clucerul Ioniță Burileanu și serdarul Grigore Ciocazan din Oltenia.

După 1814 Tudor se reîntoarce în țară cu recomandațiile ambasadorului rusesc din Viena. Caragea îl primește bine, căci uitase necazul ce-l avusese contra lui, îl ia de aproape și îl numește iarăși vătaf de plai la Cloșani.

In această situație se găsește Tudor Vladimirescu în vremea când începe mișcarea Eteriei grecești. La Chișinău se țineau conferințe de comitetul Eteriei, cu generalul Ipsilanti; la Iași de însuși domnitorul Mihai Suțu, ajutat de cneazul Gheorghe Cantacuzin, colonel în armata rusă și cumanat cu principalele Gorceacof,

marele cancelar al Imperiului rusesc. Mai toți fruntașii greci și mulți din boerii români cum am văzut mai nainte erau în Eterie. Chiar Tudor, venit la București și crezând că Eteria va fi patro-nată de Impăratul Alexandru, în urma sfaturilor lui Sava și O-limpie, săcu jurământ în biserică Sf. Sava (unde-i azi strada Enei, cam pela statuia Mihai Viteazul) că va recunoaște pe Ipsișlani de șef. Căci românul nostru își făcea socoteala că Grecii vor trece Dunărea, părăsind Principatele, ca să se bată cu Turcii în țările grecești; iar el, cu pandurii, să rămâne în țară, pentru a întrona drepturile noastre strămoșești.

Lucrurile însă eșiră altfel, aşa că Tudor va avea să regrete că și-a pus influența și numele său pentru viitorii săi vrăjmași.

Dacă, cum am mai spus-o, evenimentele aduc de multe ori pe oamenii mari, dar și omul providențial provoacă și grăbește de multe ori evenimentele. Urmașii boerilor din partida națională de la 1716 amortiseră complect, și nu mai erau în stare să risce hazardul unei răscoale. Trebuia să fie cineva departe de cei din preajma tronului, cineva care să fi trăit cu totul izolat de acest mediu conrupt și solidar întru rele, ca să pornească o acțiune ca aceea dela 1821. Trebuia un om îndrăzneț, curios, intelligent, plin de virtute, bun ostaș, dar și foarte dornic de lumină. Un astfel de bărbat era Tudor, care prin cunoștințele sale de oameni și de lucruri, prin experiența sa ostăsească, cunoscând și simțind adânc ne-dreptățile ce le vedea în patria sa, a fost fatal ca el să fie omul desemnat de providență spre a deveni liberatorul țărei sale și eroul național dela 1821.

Portretul lui Tudor Vladimirescu. Tudor Vladimirescu n'a fost niciodată însurat. Toată activitatea vieței sale din epoca maturităței a concentrat-o în politică.

Tudor era un om voinic, vânos și plin de viață. Nu putem spune că el era de fire veselă, căci nu râdea mai niciodată. Conversația sa era plină de autoritate și vorba sa foarte hotărâtă și lămurită. Când însă cine știe ce gând îi răscolea sufletul și nu-și afla expresie în cuvinte, atunci începea să cânte oltenește, or să-i zică din frunză. Figura lui era foarte bărbătească, fruntea lată și încrețită, părul galben castaniu și retezat la ceafă, sprâncenele groase și lungi, lăsate pe ochi, ochii căprui, privirea energetică și deseori cruntă, uscățiv la față, cu nasul drept, gura bine făcută, mustața groasă și tunsă, lăsată pe buză.

Portul său era astfel: pe cap purta o căciulă 'naltă, gele-pească, cazaclie, de hârsie neagră și cu fundul de postav alb, ca și Domnul; pe trup avea o cămașă oltenească, peste cămașă un pieptar cu șireturi negre, peste pieptar o dulamă încopcită, de culoare negru-verde, lungă până la genunchi; peste dulamă un chepchen oltenesc până la brâu, cu blană pe la guler. Iarna mai purta o tatarcă, un fel de bundă îmblănită, cu gulerul scurt, îmblănit ca și pe la mânci și cusut cu găitane de mătase roșie, neagră și albastră împletită cu fir; mâncile lungi și strâmte, încheiate la glezna mânei cu nasturi, oltenește; în spate atârna un

găitan gros cu ciucuri de mătase. În deget purta inelul dăruit de Impăratul Alexandru al Rusiei, cu inițialele împărătești, sau pe cel părintesc, de aur cu o piatră de matostat verde, pe care era gravat un sacerdote și un ostaș. Acest din urmă inel îl sernea lui Tudor deseori de pecetie; el este astăzi în posesiunea D-lui avocat Const. G. Calețeanu, din Craiova, descendental lui Cacalețeanu, căpitan al lui Tudor, și căruia acesta îl încredințase inelul înainte de a pleca la Târgoviște, presimțind că poate nu-l va mai vedea.

Ca arme Tudor purta o sabie, pe care un șnur de catifea roșie i-o ținea suspendată pe umărul stâng. Sabia era îndoită

Fig. 10. — Steagul lui Tudor Vladimirescu, după o fotografie păstrată de d. C. G. Calețeanu.

în formă de iatajan turcesc, cu mânerul de fildeș încrustat cu pietre; lama era de Toledo, iar teaca îmbrăcată cu catifea roșie, cu paltale de argint; la mijloc, pe o paftă, în slove turcești, era o tură, apoi inițialele sale T. V. și la mijloc un vultur cu crucea în cloșt.

Se pare a fi cunoscute două exemplare din săbiile lui Tudor: una a avut-o marele bărbat de stat C. A. Rossetti, care și acesta o primise dela frații Văcărești, prieteni ai lui Tudor; alt exemplar l'a avut Cacalețeanu, comandantul tunarilor din vremea lui Tudor și amic intim cu el. Această sabie i-a dat-o la Golești, la 21 Mai 1821, lui Cacalețeanu, dimpreună cu inelul, ambele

obiecte rămănând la descendantul acestei familii, D-l Const. G. Caletzeanu, până în zilele invaziei Germanilor în Oltenia, din 1916, când aceștia i-au furat, între altele, și sabia păstrată până atunci ca niște moaște sfinte.

Tudor când umbla călare purta cizme lungi de piele ru-

Fig. 11. — Portret mural din Biserica dela Preajna, jud. Mehedinți, 1808.
«Teodor Vladimirescu biv vel sluger cumandir».

sească, iar dela genunchi în sus poturi strâmbă, încheiați cu copci și găitane. La brâu și la coburii calului își avea câte un rând de pistoale.

Steagul lui Tudor Vladimirescu. Înainte de a fi ridicat de arnăuții lui Olimpie, Tudor încredință steagul oastei sale tot amicului său Cacalețeanu. Acest steag a fost dăruit muzeului național, la 1873, de către Gheorghe Cacalețeanu, fiul tunarului, și astăzi el se găsește în păstrarea Muzeului Militar din Parcul Carol. Steagul era de mătase albastră, lung de doui metri, lat de unul și jumătate, pe colțul din dreapta fiind zugrăvit Sf. Teodor, patronul lui Tudor, iar pe cel stâng Sf. Gheorghe cu o pavăză

în mâna; la mijloc vulturul cu crucea în cloșni, înconjurat de două ramuri de frunze legate jos cu o panglică roșie.

Pe steag se citea inscripția următoare :

Tot norodul Românesc, Pre tine te proslăvesc, Troița de o ființă, Trimete-mi ajutorință,	Cu puterea ta cea mare, Și cu brațul tău cel tare, Nădejde de dreptate, Acuma să am și eu parte,
---	---

1821 Ghenarie".

Steagul avea trei ciucuri cu canafuri de argint și cu firele de mătase în culorile naționale.

Averea lui Tudor Vladimirescu. Tudor Vladimirescu fiind nepot de preot după mamă ca și după tată, era pătruns de sentimentul religios. În 1808 el ridică o bisericuță în plaiul Cloșanilor (Mehedinți), în comuna Preajna, căreia îi dăruiește 30 prăjini de pământ. Chipul lui se zugrăvește deci pe pereții acelei biserici, ca ctitor al ei. Pictura îl reprezintă ținând biserică în mâna, după uzul ctitoricesc. Este îmbrăcat în haine boerești, cu caftan și ișlic de culoare verde și roșie, și cu șnururi aurii, pe cap cu cealma de blană neagră și cu fundul roșu, purtând inscripția „biv vel sluger Teodor, cumandir“. Acest portret, copiat în culori pe o scândurică, a fost dăruit de un Gh. Miculescu din Severin, muzeului etnografic din București, la 1871. Tudor este înfățișat aici, ca Tânăr, cam de vreo 33—38 ani, dar cu totul diferit și la chip și la port de portretul ce-l cunoaștem ca cel mai răspândit.

Tudor avea case la Cerneți, — care se mai văd și azi, — cu prăvălii; avea vii la Govora, afară de avereala părintească în pământ, ce o moștenise dela părinții săi în Vladimir, și care reprezenta atunci suma de 12.350 lei vechi. Când a murit tatăl său, Ioan Ursu, la 1818, a rămas epitroapă pe toată avereala muma lui Tudor, Ioana, căreia Tudor, ca bun fiu, îi lăsă ei să beneficieze de tot venitul avereii, până la moarte.

La Cloșani Tudor mai avea o moară pe apă și la Balta o cărciumă. La Baia făcuse o fântână, unde se întâlnea cu pandurii săi.

Mai sunt și alte locuri care amintesc de eroul oltean. Astfel la Bobaița e și azi crucea lui Trocan, locul unde Tudor a ucis pe căpitanul Trocan, vinovat că-l spiona la Greci. Pe câmpia Padeșului se vede o troiță ridicată de oameni în amintirea acestor lupte. Așa și troița dela Târgoviște, care amintește omorul lui Tudor, la Puțul lui Geartoglu.

Haiducii lui Tudor veneau la Batoji cu Micu în frunte, la Cornățelu venea haiducul Fulga, la Dobra haiducul Stângă, la Căzănești haiducul Herea, la Șovarna haiducul Haita și la Punghina vestitul Bujor; Busuioc venea până la Ruptura, iar la Oprișori, Mușcu. Cine știe dacă nu venea pe acolo și Iancu Jianu dela Romanați, prietenul lui Tudor, împreună cu Mihereanu și Codreanu?

REVOLUȚIA (IANUARIE—MAI 1821)

La moartea lui Alexandru Şuțu, în 19 Ianuarie 1821, Tudor Vladimirescu este chemat de Samurcaș la București, ca să se sfătuiască cu el asupra planurilor lui Ispilanti. Socotind ei că acumă a sosit momentul ce așteptau —. Tudor pornește din București la 21 Ianuarie, spre Oltenia cu vre-o 40 de arnăuți. Intr'o zi de Vineri, 22 Ianuarie, pela astințitul soarelui, parte din arnăuți tăbără pe maidanul din dreptul caselor lui Moangă, tocmai pe locul unde este astăzi statuia lui Tudor Vladimirescu în Târgul Jiu, și unde atunci era Isprăvnicia. Ispravnic era Dincă Oteteleșanu, dimpreună cu celălalt ispravnic, Iorgu Văcărescu.

Când Tudor sosi acolo, trase acasă la Vasile Moangă.

Tudor numește ca ispravnic la Mehedinți pe Barbu Viișoreanu și l trimite cu 20 albanezi, deși acesta primise ordin dela divan să lupte împotriva lui Tudor. Acesta, dimpreună cu Stefanică Bibescu, se întâlnesc cu Viișoreanu la mănăstirea Motru. Tudor scrie și ispravnicilor Oteteleșanu și Văcărescu, precum și serdarului Dinu Bălțeanu, ca să se întâlnească cu el mai târziu la Tismana.

Tudor însărcinează pe sameșul, Vasile Moangă, să strângă din Oltenia banii necesari pentru mișcare. Familia lui Moangă se ascunsese la Schitul Lainici. Pe slugerul Ioan Solomon, Tudor îl face ispravnic la Craiova; pe serdarul Diamandi, care la început nu-i era ostil, la Romanați; la Gorj pe fratele său, Papa, la Cerneti pe vistierul Crăiniceanu, iar la Râmnic pe alt prieten, Dumitrache Protopopescu din Severin, care era unul din intimii lui Tudor, îl însوtea peste tot, cu Stanciu Crăinicianu. Tudor dăduse o proclamație, care sosi la Târgu Jiu, la 22 Ianuarie. În această proclamație pentru Oltenia el chema sub arme „toată populaționea oltenescă”, îndemnând-o să se înroleze, înarmându-se cu ce o poatea, c'a sosit ceasul „să stârpim pe balaurii ce ne sug săngele, alegând însă pe boerii cei buni ai țărei și făcându-i capi și conducători ai noștri“.

Macedonschi și cu Iova erau atunci în fruntea arnăuților de partea lui Tudor, la un loc cu sameșul Vasile Moangă și Dumitru Gârbea, și cari și întăriseră Tismana.

Tudor strânge în grabă vreo 600 panduri, și pornind prin sat, numărul se înmulțește. Când vedea toți făsfâind steagul cel albastru, strigau: Trăiască Domnul Tudor!

Tudor dela început avu în vedere ca să nu jignească Poarta, și trimise un arz-mahzar (jalbă) la Turci, unde arăta abuzurile domnilor străini, iar că el și cu mișcarea sa nu sunt deloc ostili Turciei, zicând: „pe acești dregători îi numim răi uneltitori și tirani ai noștri“. Într'altă proclamație către țară zicea că cu voia puternicei Impărații Otomane a luat armele în contra Grecilor și a boerilor pământeni conrupți și abuzivi, deosebind însă pe „boerii buni și patrioți“, pe cari îi va lúa alături de el.

In acest timp Divanul din Bucureşti, de acord cu căimăcămia, trimete potere să dea lupte cu pandurii lui Tudor. In Bucureşti însă cap al oştirei fiind Constantin Samurcaş, în secret lăsa să se înțeleagă că aceste lupte să nu fie serioase cu Tudor, și astfel la Strehia, Motru și la Tismana, unde se deteră primele

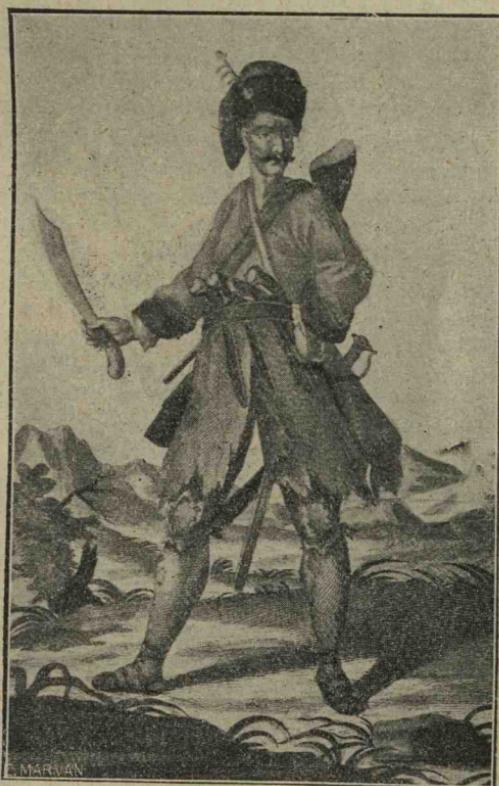

Fig. 12. — Pandurul lui Tudor Vladimirescu, dat de d. G. Olszewski.

ciocniri între oamenii guvernului și pandurime, Solomon, Olympia, Farmachi, Mihale și Bozini, care aveau putere și arnăuți contra lui Tudor, rămaseră învinși.

Tudor intră apoi în Craiova. In acest timp oastea sa crescuse. Unii istorici spun că ar fi ajuns să aibe 5000, alții 8000 de panduri, deosebit de câteva tunuri mărunte și un tun de cele mari. In drum, Tudor se oprește și în Slatina. Aci trase la casa clucerului Vulturescu, de unde dicta proclamațiuni și trimetea la

Bucureşti condiţiuni de armistiţiu, şi anume: 1) să se aleagă Domn naţional, 2) să se organizeze o armată de 12.000 oameni, permanenţi; 3) să se fixeze impozitele ţărei pe 7 ani, ca să nu mai

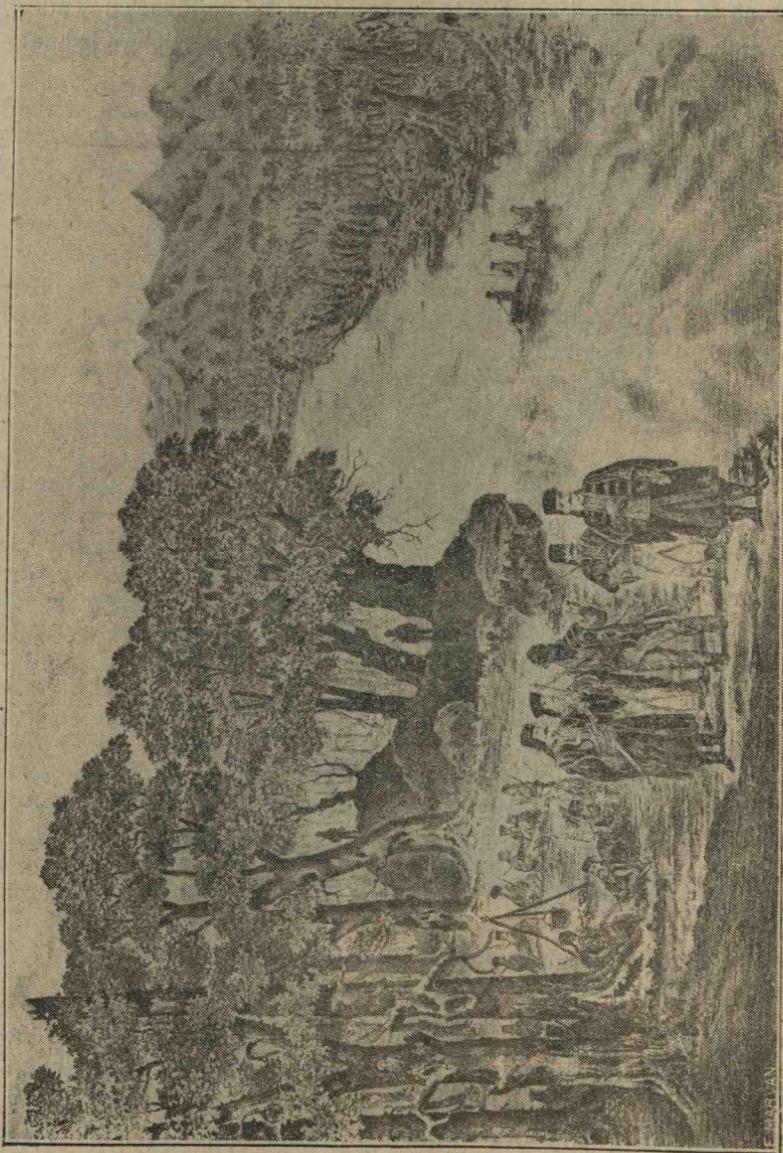

Fig. 13. — Iancu Jianu la Ulm.

varize; 4) să se ierte birul pe 3 ani şi 5) să se numere de divan 500.000 lei pentru cheltuielile făcute şi ce le va mai face revoluţia, ca să se restabilească ordinea în ţară. Vulturescu, care iubea pe Tudor şi era din partidul lui, pe când acesta dicta pro-

clamațiile, și ia căciula de pe masă și trece cu ea alături în odaie, la nevastă, la cocoana Bica, și îi zice să-i pună pe fundul din afară al căciulei postav alb, ca la un Domnitor. Aceasta coase la repezelă postavul, iar Vulturescu, reîntrând în odaie, îi dete căciula lui Tudor, zicându-i: „Să trăești, Măria Ta“. Tudor surâse și continuă dictatul proclamației mai departe. Cine o fi fost acela care scria, probabil unul din secretarii săi, Dărzeanu, Cioranu ori Dumitracă Protopopescu logofătul de scaun din Severin. Petrache Poenaru grămăticul lui Tudor, însă nu era, pentru că pe acesta l-a avut mai târziu. De față la această scenă era și Iancu Jianu, care se sculă și îi zise lui Vulturescu: „Bine ai făcut, Vulturescule“.

In altă proclamație, care trebuia să vie la București, Tudor zice: „Patria e tot poporul, iar nu o tagmă de privilegiați“. Expresia acestei patrii în momentul acela, de fapt era doar el. Toate aceste proclamații și scrisori sunt semnate cu numele de „Teodor“, iar nu „Tudor“.

Tudor în această acțiune a să revoluționară, cu oastea de panduri organizată de el, avea și căpitanii foarte искусиți. Iată numele lor: Enescu, Urdăreanu, Oarcă, Cuțoiu, Cioranu, Cacalețeanu, care comanda tunarii, vestitul Vasile Crăpatu, pandur de o talie impozantă, Frunte-Lată, Barbu Urloiu, Ghelmegeanu, vestitul Trocan dela Mehedinți, Cușmă dela Batoji, Ioan Crețiescu, Colțan, Boloboacă, Dinu, și Chiriac Popescu, care comanda garda de pază. Apoi avea și ispravnici rânduiți de el: la Târgoviște Dumitracă Drugănescu; apoi stolnicul Tufeanu; la Teleorman Marin Butculescu; la Vâlcea, Serdarul Pârvu; la Mehedinți polcovnicul Vasile Ghelmegeanu și mai târziu stolnicul Gigărtu. Mai apoi la Mehedinți Costache Ralet și logofăt de scaun iarăși Dumitracă Protopopescu, iar samesă Poroineanu. La Târgu-Jiu Vasile Moangă și mai pe urmă Barbu Vișoreanu, care trecu la Mehedinți. Apoi mai tuseseră ispravnici de Gorj, Dincă Otetelesanu și căminarul Iorgu Văcărescu, Dinu Bălceanu și medelnicerul Constantin Măldărescu.

In București Tudor după ce va fi intrat, lucru despre care vom vorbi imediat, cunoscu și pe vestitul Gheorghe Lazăr, pe care pandurii săi îl numeau „Neamțu“ pentru că venise de peste munți și care vorbind despre revoluția dela 1821, zice „după această revoluție și prăpădenie oare judeca-vor boerii tărei drepătățile săracilor mai bine de cum mai înainte? ! vai de Țara Românească“. Gheorghe Lazăr trecuse munții, care atunci nă erau hotar și venise în Muntenia în 1816, cu un avânt grozav pentru a răspândi în Valachia cultura din occident și graiul nostru strămoșesc. El a lucrat prin scris după cum Tudor a lucrat prin sabie. Ei au avut o comunitate de sentimente și aceiașă intimitate politică. Intre dânsul și Tudor s'a strâns prietenie și ei deviniseră figurile cele mai reprezentative ale redeșteptării noastre naționale. Școlarii lui Lazăr aveau în frunte pe Eliade Rădulescu și răspândeau convingerile dascălilor mari. Gheorghe Lazăr scria

manuale de matematică, trigonometrie, geografie și astronomie și răspândea cultură de pe catedra dela Sf-ta Sava. Apoi când se îmbolnăvi, trecu în casa generalului Tell. Tudor Viadimirescu deși pandur, obișnuit a mânui securea, moaca oltenească și pisitoalele, se luă însă după Lazăr și-si organiză și el un mic minister intelectual. Iși introduce în cancelaria lui domnească pe vestitul Petracche Poenaru, episcopul Ilarion și Geani Orășanu iar ca cronicari avea pe Dârzeanu, Cioranu, Chiriac Popescu și Isvoranu, care erau și cronicari dar și căpitani.—Un alt cronicar mai era și Iordache Otetelesanu, care zice că Petracche Poenaru nu avea decât 20 ani când intră în cancelaria lui Tudor, ajungând foarte apreciat de panduri pentru frumusețea limbei și a stilului cum vorbea și scria.—Petrache Poenaru își desbrăcă giubeaua și-si lăsa la ușe papucii boerești și-si puse pe umeri cum zice atât de frumos Odobescu, minteanul oltenesc, iar în picioare, poturi și iminei și cu căciula de hârsie neagră, pe urechi, ca și patronul său dela Vladimir, intră pe pragul iatacului pandurului ca să devie secretarul său intim și să-i așterne pe hârtie frumusețile proclamațiilor sale când i le dicta.—Pe acest Petracche Poenaru, Tudor îl desemnase dimpreună cu stolnicul Geani Orășanu și Episcopul Ilarion ca să plece la congresul dela Leibach, uude urma să se dispună și de soarta țărilor române. Aceasta trebuia să fie la 14 Mai 1821, când Tudor se prepara să plece din București. Acești trei plenipotențiari trebuiau să prezinte congresului, un protest, contra eteriștilor și apărarea cauzei noastre naționale. Probabil este însă că ei n'au ajuns, fie din cauza întâmplării uciderei lui Tudor, fie din alte cauze neprevăzute, pentru că nu avem nici o urmă cum că ei ar fi ajuns la Leibach. Petracche Poenaru, care era în măsură cel mai bine ca să dea relaționi despre acest voiaj al său, nu pomenește un cuvânt măcar, nici în discursul său de recepție la Academia Română, când el a fost primit ca membru și nici istoricul Aricescu, în relațiile sale nu zice ceva. Dârzeanu era însărcinat cu întreaga corespondență peste Oltenia. Tudor mai avea ca scrib și pe pitrul Teodorache, om de casă la logofătul și mare vîstier, Alexandru Filipescu-Vulpe, protectorul și aliatul lui Tudor, boer de frunte din București și inima partidului național din acea epocă.—Eliade Rădulescu însă zice că Episcopul Ilarion ar fi fost capul intelectual al mișcării. El avea grămatic pe Nicolae Popescu din Mușetești. Episcopul Ilarion cunoștea și limba franceză și tălmăcea în această limbă corespondența lui Tudor pentru Rusia, iar alți tălmaci le tălmăcea pe turcește pentru otomani.

Tudor și-a constituit o cancelarie cu oameni de carte pentru nevoile corespondenței sale politice și redactarea manifestelor și diferitelor sale ordine.

Despre această cancelarie a lui, consulul prusian afirmă (doc. Hurmuzache, X pag. 109) că „il se fait suivre (adică Tudor) par une chancellerie organisée“. Peste Olt cât a stat Tudor, avea ca secretar, afară de ceilalți, pe unul Chinopsi, grămatic la Isprăvni-

catul de Gorj, iar ca scriitori pe Ioniță Crețescu (Ortopan), Ghiță Aurel, pe logofătul Dumitache Protopopescu, de care vorbirăm mai sus și pe logofătul Dinu Bâldea, care mai târziu s'a înrolat în oastea sa. Translatorul său turc, pe care l'a adus și la București, se numea Martinac Bohor¹⁾. După nume se vede a fi fost de origină armean, pe care apoi îl instală la Cernica și pe care Tudor îl introduce la Cotroceni și în casa lui Filipescu-Vulpe și îl întrebuințeaază în corespondență turcească cu Poarta și Pașii dela Dunăre. – La Pașii din Silistra mai mergeau pitarul Ioniță Jaijanu și stolnicul Constantin Borănescu iar în Moldova Antohi Sion, iar pela Brașov Hristache Băjescu, pela Belgrad unul Dragobete din Mehedinți probabil de origină slav și el.

Proclamațiile sale, Tudor le răspândea și prin viu grai, punând să i le citească scribii pela răspântiile drumurilor, în Oltenia avea în acest sens pe Ioniță Crețescu Ortopanul, iar când a ajuns în București, le-o fi citit însuși căpitanii săi. Sfârșitul cititului proclamațiilor era acompaniat de cântările preoților care urmău convoiul și de descărcături de pistoale. Tipografii pentru tipăritul proclamațiilor la București, era una la slugerul Dumitache Topliceanu din famlia boerească a Toplicenilor, despre care vorbește și N. Iorga în lucrarea d-sale „Domnul Tudor din Vladimir“. Alte tipografii mai erau și la Cișmeaua Mavrogheni, unde era una privilegiată. Ipsilanti, proclamațiile sale și le tipărea pela Iași.

INTRAREA LUI TUDOR VLADIMIRESCU IN BUCUREȘTI

Tudor Vladimirescu în acțiunea sa, înconjurat de prieteni, de inamici, dar mai periculos decât toate și de câțiva prieteni trădători, a avut de luptat, până ce să poată ridica steagul revoluției și să fie în București. Astfel, printre prietenii cari i-au adus neajunsuri, a fost unul Ghiță, poreclit Răescu, poate fiind că era rău, din neamul Gornovicenilor, pe care Tudor îl pedepsi, dar îl și iertă; altul fu vestitul Trocan, care toate ce auzea dela Tudor se ducea și le spunea Grecilor. Altul fu unul Nicolicescu.

Inainte de a veni la București, principala așezare o avea Tudor la Cerneti, unde frecventa mai des pe vârul său Ioniță Burileanu și pe prietenii săi cei buni, Gărdăreanu și Miculescu. Când luptele se înteseau între dânsul și Greci, răsufla la Tismana, unde găsea adăpost la călugării de acolo și, ca să dispară cu totul ca într'o ascunzătoare, se urca în munte și se adăpostea sau la Mănăstirea Cioclovina din vale, zidită de Stanca Glogoveanca, sau la Mănăstirea Cioclovina din deal, zidită de Petre Obedeanu. Acolo în pădurile stufoase trăgea de multe ori la un țăran, credincios prieten al lui, Pan Chiriteșcu din cătunul Topești, unde Tudor fie la dânsul, fie la Gărdăreanu la Cerneti, se plimba mereu prin camere cu mâiniile la snate, fără să zică un cuvânt, astfel că de multe ori îl întreba și Gărdăreanu și Chiriteșcu: ce are de e tot

1) Vezi și în Thudor Vladimirescu, de E. Vârtosu.

pe gânduri? El le răspundea: „Trăi-voi oare să scao țara din ghiarele străinilor?“. Tot acest Chiriteșcu zice că l-a văzut pe Tudor odată gol la piept și „ce minune!: pe capul pieptului avea o urmă roșie în forma unei săbii; se vede o prorocire din naștere“.

De multe ori Tudor se sfătuia cu Gârbea, cu Crețescu și cu Orleanu asupra mijloacelor de salvare a țărei—. La Cloșani și la Baia de Aramă se mai sfătuia cu Ioan Talamane și cu Ioan Iosan cari, în simplicitatea lor rustică, îl întrebau: „Dece nu te însori, boerule, să te statornicești aci la noi, căci vezi ce mult te iubim“. Tudor le răspundea însă: „Eu, Talamane, nu-s făcut nici pentru avere, nici pentru muere, nici pentru vre-o pleacă oarecare, ci's făcut pentru altceva“. Dintre toți însă mai la dragoște, Tudor avea pe Gârbea, Crețescu și Radu Miu, cari i-au și strâns primii plăesi, vânători și panduri. Dintre confidenții lui Tudor, cel mai întâi în susfletul lui era Dumitru Gârbea. Acesta își avea gospodăria în satul Gârbovățul de Jos (obârșia familiei Gârbovicienii); el era originar din Piatra Albă, deasupra Cernețului. Tudor l'a avut tovarăș pe Gârbea pe când era administrator la moșiile Glogoveanului; cu el începu primele atacuri în contra fanarioșilor de prin Oltenia. Când Tudor păla 1820 veni în București, lăsa pe Gârbea la vătăția dela Cloșani, să prepare pandurimea. Înainte de moartea lui Șuțu în București, Tudor prima scrisoare de răscoală o trimise tot lui Gârbea, prin prietenul său I. Drăgulici, unde-i zicea să fie gata, căci în câteva zile va sosi acolo „pentru treaba știută“. În acest timp casele din Cerneți île păzea Ioniță Mâlcu și Stoenescu din Baia de Aramă. Tudor petrecu în București mai toată iarna anului 1820, până ce muri Vodă Șuțu. Când a fost un complot contra acestuia în casa Băleanului, atunci cele două partizi, partida națională cu boerii patrioți își dădu mâna cu partida fanariotă, unde erau cățiva boeri eteriști, jurând însă moartea lui Șuțu, când fu față și căpitanul Iordache, care fusese desemnat ca să-l ucidă pe vodă la trecrea sa, din palat, la divan—. Când fu momentul însă ca Iordache Olimpiotul să descarce pistolul, el mărturisește confrăților săi că la vederea Domnitorului, fi căzu mâna de pe pistol și în loc de a-l descărca, făcu onorul.—Se zice însă că Vodă Șuțu ar fi murit otrăvit de doctorul Depalte, caimacamul Craiovei. Totul era decis că Tudor să se răscoale cu pandurimea de peste Olt, iar eteriștii să treacă Dunărea, aşa că teatrul de operațiuni al eteriei se decisese să fie înspre Ismail. Chiar Tudor jură în acest sens în biserică Sf. Sava, dar mai pe urmă totul ieși altfel. În Ianuarie 1821 Tudor pleacă din București și se îndreaptă spre Cloșani, Hurez, Târgu Jiu și Tismana. Prietenul său Gârbea îl aștepta cu pandurii adunați la Padeș, pe valea Motrului, un platou bun de concentrare. De aci Tudor trimite prima sa proclamație revoluționară, prin care îndeamnă populația să ia armele, furcile și lăncile, căci destul să supt săngele poporului și lacrimile nu s'au mai uscat. La glasul lui se strâng plăesi, vânătorii și panduri din dealurile Mehedințului și pornesc dela Cheia Motrului spre

Glogrenă și spre Ciovârnășani, pe valea Coșuștei. Intre Sișești și Ciovârnășani se produce chiar prima ciocnire între pandurimea lui Tudor și intre arnăuții stăpânirei, pe cari Tudor îi biruește și mulți dintre dânsii trec în rândurile pandurilor, și la Corcova se formează mare tabără. Aci tabăra a fost binecuvântată de protoereul Județului, Șontea.¹⁾ Apoi pandurimea pornește spre Strehaia, și numărul lor se mărește dela 600 la vre-o 2.000 când ajung pe valea Hreșniței și la Dumbrava de câmp. Altă pandurime venea dela Gorj și dela Tânțărenii din Dolj, și cu toții trebuiau să se strângă în comuna istorică dela Coțofeni, unde acum două veacuri, Aga Mihai Coțofeanul strânea oastea și pe patrioții de atunci, ca să întroneze pe Matei Aga din Brâncoveni și să scape țara de grecizații domni, Iliași și Tomșa. Astfel Tudor devine un fel de ispravnic peste cele cinci județe ale Olteniei, ca un fel de Ban din alte timpuri. El pune să se întărească mănăstirile Strehaia, Gura Motrului, Tânțăreni, Hurezul, Tismana și Cioclovinele ca niște adevărate cetăți cu retranșamente. Pe Gârbea l'a pus chiar comandant la Hurez, în caz de retragere în munți. Acest Gârbea însă sfârșește prin a fi prins de Turci și spânzurat la Vidin, în timp ce neamul său rămase la Cernetă.

In Oltenia lupte mai de seamă se deteră la Strehaia, la Motru și la Tismana, când oastea stăpânirei cu Solomon, Olimpie, Farmachi, Diamandi, Mihali și Bozini fură bătute de pandurime. Nu-i mai puțin adevărat că ei chiar primiseră ordin dela capul oștirei din București, C. Samurcaș, care era prieten cu Tudor, să nu dea tocmai luptă încordată. Si astfel, după ce Tudor ieșe din Craiova cu cei 5.000 de panduri, 7 tunuri, dintre care unul de calibră mare, se îndreptă spre București, având în drum pe ici-colo câteva mici lupte. Astfel, când intră în județul Olt, la moșia Vultureștii, a prietenului său serdarul Vulturescu, fu o mică luptă, unde căzu vitejește chiar proprietarul moșiei, prietenul lui Tudor, serdarul Vulturescu. Apoi de aci Tudor se îndreptă prin Pitești spre București.

La apropierea lui Tudor de București, boerii începură să se înfricoșă. El mai dete proclamația, în care spunea că „Patria nu e numai o tagmă de privilegiați, ci este tot poporul, și că în acest moment el, Tudor, este expresia acestei patrii obidite“. În acest drum spre București, cu o oaste destul de numeroasă, negreșit că pandurimea a făcut pe alocarea ceva abuzuri. Tudor însă este sever și pedepsește; astfel, pe doui căpitani ai săi, Iova și Enciu, îi ucide.

Mare parte din boeri, speriați de această mișcare a lui Tudor, pleacă din București Aceștia fură Banul Grigore Ghica, Banul Barbu Văcărescu, Logofătul Ștefan Bellu și Vîstierul Ioan Manu. La câteva zile plecară și consulii Rusiei și Austriei și Vornicul Grigore Filipescu, Iordache Filipescu, Alecu Ghica și hatmanul N. Mavru, cari trecuță la Brașov. Pe de altă parte boerii cai-macami ai țărei, în 4 Februarie 1821, crezând că Rusia trebuia să

1) Srrăbunicul d-lui P. Gârboviceanu de azi.

sprijinească mișcarea aceasta, scriu consulului Pini, cerând ajutor. Această adresă este semnată de 39 de boeri și clerici: Mitropolitul Dionisie, Galaction al Râmnicului, Gherasim al Buzăului,

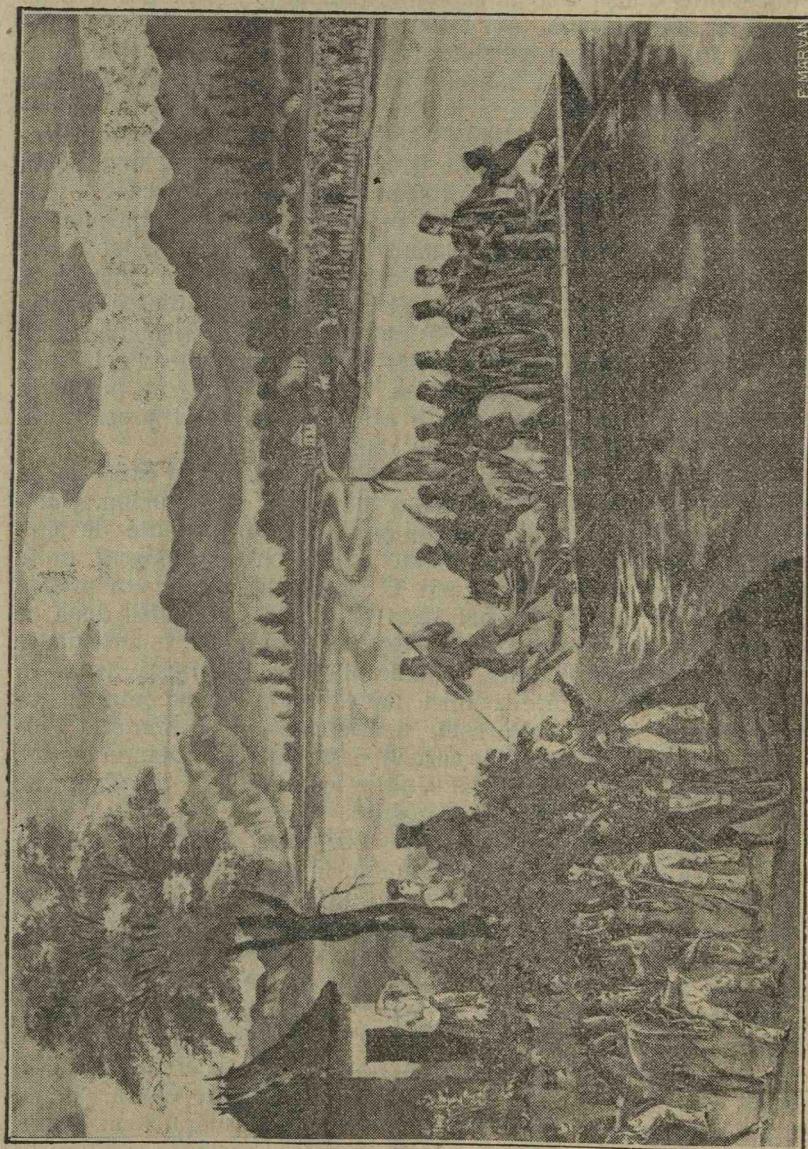

Fig. 14. — Trecerea Oltului de către Tudor; în luntri, Macedonschi, Tudor, Cioranu, și Hagi Prodan, din colecțunea d. G. Olszewski.

Ilarion al Argeșului, apoi: Grigore Băleanu, Costache Samurcaș, Gheorghe Slătineanu, Gheorghe Filipescu, Teodor Văcărescu, Alexandru Ghica, Nicolae Văcărescu, Constantin Golescu, Iancu Văcărescu, Costache Rasti, Dimitrie Hrisosceleu, Manoil Băleanu,

Iancu Fălcoianu, Nicolae Mavru, Nicolae Cornescu, Nicolae Ghica, Nicolita Filipescu, Mihai Ghica, Gheorghe Florescu, Costache Cornescu, Alexandru Vilara, Costache Cantacuzin, Manoil Florescu, Alexandru Ghica, Dimitrie Ghica, Ioan Cocorăscu, Alexandru Filipescu, Costache Ghica, I. Golescu, I. Ghica, Ioan Filipescu, Ioan Ralet, Nicolae Bălăceanu și Grigore Obedeanu.

Tudor apropiindu-se de București își va fi reamintit cum fusese chemat aci de amicul și protectorul său Samurcaș, și cum pornise în 22 Ianuarie 1821 în Oltenia, ca să strângă pandurimea. Atunci, numai cu 40 de înși la început, apoi 600, apoi 2000 la Tismana și la Motru, apoi 5000 în Craiova, și acumă iată-l în fruntea a 8000 de panduri, cu 500 de călăreți și cu 7 tunuri, ca un adevărat Domnitor. Asupra datei intrării lui Tudor Vladimirescu în București istoricii n'au fost toți de acord. Ultimele însă scrisori ale lui Tudor și ultimele calcule ale drumului său din Oltenia până aci, au fixat data, după cum foarte bine stabilește D-l Emil Virtosu.¹⁾ Astfel Tudor Vladimirescu la 16 Martie 1821 este la Bolintin, ocupând și Ciorogârla; la 17 Martie Tudor este între Ciorogârla și Cotroceni, când el are întrevedere la Cotroceni cu Episcopul Ilarion și cu Alexandru Filipescu-Vulpe, prietenii săi; la 18 Martie era tot la Cotroceni, pe când boerii cereau intervenția Rusiei și Rusia a răspuns că nu aprobă mișcarea lui Tudor. La 20 Martie Tudor răspunde vîstierului Alexandru Filipescu-Vulpe că nu se impresionează deloc de răspunsul Rusiei, și tot în această scrisoare din 20 Martie, Tudor își înțează pe boeri că va intra în București în ziua de 21 Martie 1821, trimețând chiar în disdedimineață lui 21 un curier cu o altă scrisoare la Filipescu-Vulpe, prin care-i arăta că să pue tavâlul să strige, ca toate prăvăliile și hanurile să fie închise până la 8 ceasuri din zi. Pe de altă parte cerea să i se pună la dispoziție Mitropolia, Sf. Spiridon, Mănăstirea Radu Vodă, Hanul Manuc de lângă Curtea Veche, Cișmeaua Filaret, casele Zoitei Brâncoveanu din Bibescu Vodă, casele serdarului Marcu din Podul Beilicului, casele Linei Crețuleasca și casele Fălcoiencei de sub Mitropolie, unde se vor așeza cvartiruri pentru panduri, căci pela ceasurile 2 din zi el va intra în București. Prefect de poliție (aga) al orașului era Bimbăsa Sava. Astfel, dela 16 Martie, de când Tudor a intrat în Bolintin, până la 21 Martie, când a intrat în București, au urmat negocieri între dânsul și boerii cai-macami.

Intrarea lui Tudor Vladimirescu în București a fost plină de fast și foarte impozantă. A avut pentru dânsul și o zi frumoasă de primăvară, cu soare. Analistii străini ca Laurançon și Raybaud în memorile lor descriu astfel intrarea lui Tudor în capitală: Tudor era călare pe un cal falnic, cu pistoale la brâu și la coburii calului, și ținea în mână o pâine, ca semn de îmbelșugare. El la început s'a îndreptat spre Podul Beilicului, ca să meargă la Mănăstirea lui Radu Vodă, dar podul peste Dâmbo-

1) În lucrarea sa asupra corespondenței lui Tudor Vladimirescu.

vița era stricat de Sava trădătorul și oportunistul, care oscila când spre Tudor, când spre Ipsilanti. Atunci Tudor se îndrepta spre Curtea veche. La dreapta lui era un preot, care ținea crucea, poate însuși Ilarion al Argeșului, iar în stânga sa, Macedonschi. După Tudor venea un căpitan de panduri, care purta steagul cel albastru. Veneau apoi pandurii înalți și impunători, urmați de un corp de albanezi călări, comandanți de Farmachi. Această defilare impozantă a avut loc între orele 12 și 2 amiazi. În vreme ce Tudor se îndrepta spre palatul dela Curtea veche, al Brâncoveanului, arnăuți lui Sava, la vederea pandurilor, descărcără la toate răspântile orașului, puștile, în semn că Tudor a intrat în București. Pela ceasurile 3, căpitanii săi, alături cu preoții străbătăru orașul și pela răspântii citiră proclamațiunea lui Tudor, asigurând liniștea și libertatea. Seara Tudor vizită pe spătarul Băleanu și pe negustorul lipscan, Gugiu. Pe la 8 ceasuri seara Tudor primi pe boeri și pe Mitropolit, cari veniră să i se închine. Tudor recomanda boerilor să-i dea tot concursul pentru binele poporului, asigurându-i de liniște în oraș. Pentru acest scop puse și sentinete pe la bariere. Se sfătuie cu episcopul Ilarion și cu boerii partizani lui, în sensul că recunoaște guvernul provizoriu, însă el să fie capul puterei executive. El își alese cvartirul său general în casele Brâncoveanului din Piața Bibescu-Vodă, iar căpitanii săi la cvartirurile arătate mai sus.

Iată deci Bucureștii între două focuri revoluționare: Tudor Vladimirescu în palatul dela Curtea Veche, iar Ipsilanti cu etriștii, lui la Colentina, în palatul Ghiculeștilor.

Sosise ceasul ca partidul național să renască, să se regăsească, spre a se reînnoda firul rupt în mod brutal de epoca domniilor fanariote, or să piară pentru totdeauna. Scânteia patriotismului însă nu se stinsese se vede, deși focul părea că rămăsese sub spuzeală 100 și mai bine de ani. În jurul lui Tudor Vladimirescu ca prin farmec se strâng iarăși din descendenții vechilor naționaliști dela 1611—1716, și partidul național se reînfințează. Olteanul nostru a avut marele merit de a li redescoperit în sufletul celor mai multe dintre aceste familii aceea ce părea amortit.

In 23 Martie, 59 de boeri, cu Mitropolit și cler în frunte, dau o carte de adeverire lui Tudor, prin care afirmă că mișcarea sa „nu este dăunătoare țărei, ci din contra, este folositoare, el voind binele patriei și apărarea drepturilor și libertăților publice”, și că dânsii îl vor urma în toate împrejurările. Această carte de adeverire este semnată de: Grigore Brâncoveanu, Istrate Crețulescu, Grigore Băleanu, Nicolae și Costache Golescu, Fotache Știrbei, Scarlat Grădișteanu, Alexandru Filipescu-Vulne, dela care a și rămas o intensă corespondență între el și Tudor, Barbu Văcărescu, Mihalache Cornescu, Scarlat Fălcioianu, Stefan Bălăceanu, Bănică Bălăceanu, Costache Greceanu, M Greceanu, Gh. Tufeanu, I. Jianu, Iordache Știrbei, Grigore Ghica, Grigore și Mihaiță Filipescu, Iacovache Rizu (grec de origină), Gheorghe

Lehliu, Filip Lench, Alexandru Vilara (grec de origină), Nicolae Văcărescu, Dionisie Fotino (cronicaru), Alexandru Nenciulescu, Scarlat Câmpineanu, Costache Ralet, Drugănescu, Stefan Bojoreanu, Preda Săulescu. Alături de aceștia mai erau semnați și reprezentanți din popor ca : Panțică Velcea, Ioan Lăceanu, Na-noianu, Ioan Clinceanu, Nicolae Serdaru, întrătire deci a claselor sociale, început de partid politic democratic, cu vechile tendințe ale partidului național dela 1611—1716.

Dintre familiile oltenești care au fost de partea lui Tudor și pentru care el dăduse recomandațiuni ca să nu fie supărate întru nimic și dela nimeni să nu aibă vre-un neajuns, au fost : Moangă, Bibescu, Vulturescu, Poroineanu, Bălcescu, Romanescu, Bălteanu, Coceash, Cocoș, Gârbea, Glogoveanu, Oteteleșanu, Gi-gârtu, Ghelmegeanu, Gărdăreanu și Poenaru.

La 25 Martie, Ipsilanti se găsea în București. Atunci căpitani Sava și Iordache trecuă de partea lui, iar grecii din București ii făcură demonstrațiuni de dragoste, în cap cu C. Aristia, care mai târziu trebuia să deviească dascălul din renașterea noastră națională. Trupele lui Tudor, în afară de pandurime, mai cuprindeau și străini, sârbi, bulgari și arnăuți, cari aveau mai mult scop de a prăda. De aceea Tudor elaboră un fel de condică de legi penale, cu 14 articole, prin care pedepsea cu moarte pe trădători, jăfitorii și uneltitori în contra ordinei și siguranței statului.

Analiștii străini ca Laurançon și Raab spun că atunci au fost o sumă de prădări, ca în orișicare ocupațiune. Multe case avute au fost jefuite, fie de eteriștii lui Ipsilanti, fie de pandurime. Astfel, lucruri prețioase : șaluri scumpe, turcești, argintării și scule se vindeau pe prețuri de nimic. Tudor însă nu tolera aceste jafuri, iar pe vinovați îi condamna la moarte prin spânzurătoare. A fost atât de sever Tudor, încât a ucis chiar și pe unul din căpitani săi credinciosi, Urdăreanu, din care cauză a început murmurări printre pandurime. Iată o problemă pe care el și-o pusese : dacă trebuia să tolereze neleguiurile ca să-și păstreze popularitatea, sau să lovească în partizani, cu prețul chiar al pierderii popularităței sale. Tudor alese calea aceasta din urmă, cum îi poruncia dreptatea și cinstea firei sale, deși prin aceasta el își săpă groapa.

Cum am văzut, teatrul de operații al eteriștilor, cu Ipsilanti în frunte, ar fi trebuit să se petreacă peste Dunăre; el a rămas însă aici. Ipsilanti nu-și ține angajamentele față de Tudor, ci din contra, eteriștii continuă a prăda țara, în vreme ce Mitropolitul dela Filippopol asigura pe Ipsilanti că-i va da 15.000 de bulgari. Văzând purtarea eteriștilor, Tudor face cunoscut la Pașii dela Silistra, Brăila, Giurgiu și Vidin, cât și la Constantinopol, că poporul român nu s'a răscusat contra Turciei, ci contra spoliajunei grecești, expunând toate jafurile și mizeria ce domnea în țară. Trei comisari turci vin în București, ca să se asigure de veracitatea arătărei lui Tudor; ei se conving de adevar și

se întorc la Silistra, fixând pe Tudor comandant al trupelor românești, care să curețe țara de zavergii și eteriști. Atunci Ipsi-lanti hotărăște retragerea sa și pleacă spre Târgoviște și Pitești, Sava rămânând în București spre a supraveghea mișcările lui Tudor. În acest timp Chehaia-Bei sosise la Afumați, pe când Iusuf-Pașa înaintă spre Galați. Ispravnicul de Teleorman, Marin Butculescu, chiar înștiințează pe marele vîstier Alexandru Filipescu, la 10 Aprilie 1821, despre intrarea turcilor prin Ruși-de-Vede. Mihaloglu aduce la cunoștința lui Tudor trecerea turcilor prin țară. Atunci au loc mai multe lupte între turci și greci, înainte de plecarea lui Ipsi-lanti, lupte în care se distinseră ofițeri greci ca Anastasie Caracola, Hristea Vrana, Panaiot Zuria și Nicolae Sclavuna; comandantul turcilor era Cara Ahmet-Efendi. Bimbașa Sava, văzând că se începe lupta cu turcii, părăsește și el București, ducându-se la Târgoviște la Ipsi-lanti.

In timpul acesta între Tudor și Poartă se întinsese o întreagă corespondență, prin care el arăta mereu că răscoala să n'a fost ostilă nici un moment Turciei, ci din contra, cerea dela Turcia sprijin pentru redobândirea drepturilor naționale. Aceste plângeri și acuzări fiind aflate de Ipsi-lanti, au adus pieirea lui Tudor.

Văzând intrarea turcilor în țară și nevoind să facă teatru de operații și de lupte în patria sa, Tudor hotărăște să plece și el din Capitală pela Bolintin, spre Pitești. El mai rămăsese cu 2.000 de panduri, cu 500 de călăreți și cu cele 7 tunuri în București. Această retragere a fost o mare greșală, căci el față de turci nu avea aceiaș situație ca Ipsi-lanti, pentru a părăsi capitala; din contra, el era în legături bune cu turcii și ei nu-i purtau nici o ură, așa că la toate luptele ce s'au dat între eteriști și turci, el putea să rămâne simplu spectator.

Astfel, între 16 și 19 Mai, Tudor pleacă din București. El a guvernat deci, din cele 5 luni de când a început revoluția sa, două luni numai, în București, cu putere suverană.

PLECAREA LUI TUDOR DIN BUCUREȘTI

Prodan și cu Macedonschi se uniră să predea pe Tudor lui Olimpiotul, pentru că aflarea despre corespondență acestuia cu turcii, unde se vorbea contra eteriei și contra grecilor. Pe de altă parte începuse și murmurele pandurilor contra lui Tudor, de când ucisese pe căpitanul Urdăreanu, ba voise chiar să pedepsească la fel și pe căpitanul Enescu, pe care îl iertă însă la rugăciunile lui Cacalețeanu și Cioranu. Cu toate că Tudor îngropase pe Urdăreanu cu toate onorurile militare, însă dragostea pandurilor pentru dânsul scăzuse simțitor, fie din cauza pedepselor severe ce el aplicase în București, când ei prădau și jefuiau, fie din cauza acestor pedepse capitale.

Tudor ajunge la Golești și aci găsește pe Iordache Olimpiotul și pe Farmachi cu arnăuțime. Aceștia se prefac că-l primesc cu amiciție și onoruri cuvenite, închinându-și steagurile și ospă-

tându-se împreună. Dela Goleşti Tudor fu convins a porni spre Târgovişte, după vorba lui Olimpie, că l aşteaptă Ipsișlanti spre a fixa planul de campanie.

TRĂDAREA ȘI OMORUL

La Goleşti ajunse Tudor, plecat din Bucureşti, cu cei 2.000 de panduri și cu cele 7 tunuri. Luând-o spre Piteşti se așeză în casa istorică a Goleștilor, unde de multe ori s-au refugiat patrioții tărei în luptă cu fanarioții. — Tot astfel și la 1716, când revoluționarii olteni au detronat pe primul principé fanariot, tot la vîeroșul Goleșcului s'a dat o luptă în care a căzut voinește și clucerul Grigorie Tigveanu, străbunul Brătienilor dinspre mumă. Casa Goleștilor era ca o cetate, în care nu putea ușor pătrunde vrăjmașul decât după un asediul în regulă; subteran, era o galerie secretă care lega malul Argeșului cu ograda Goleștilor pe o distanță de vre-o 800 de metri. Din cauza cutremurului cel mare însă dela 1831, când s'a dărâmat etajul de sus al caselor și cula dela poartă, galeria s'a astupat. Ea era adâncă la 7 metri sub pământ. Când Tudor ajunse acolo, el fuse înconjurat de Lipcanii lui Ipsișlanti.

Ipsișlanti sedea la Târgovişte și topea învelișul mitropoliei, pentru a face gloanțe. El acolo avea comandant al oștirei sale pe Caravia. Olimpie pornește cu 30 de călăreți spre Goleşti, ca să se întâlnească cu Tudor. Aci are loc con vorbirea între Tudor și el, când Olimpie îl aduce aminte lui Tudor și-l muștră că dece a ținut corespondență secretă cu turci, acuzând pe greci. Tudor nu tăgăduiește faptul, adăogând că și secretarul consulatului austriac, Udrischi, l'a sprijinit la toate acestea. Îl mai spune grecul că Ipsișlanti e foarte supărat pe el, și că ar trebui să meargă la Târgovişte ca să se explice personal cu acesta.

Inainte de a pleca, Tudor strânge pe toți căpitaniii săi la sfat. Toți fură de acord că Tudor să se ducă. În afara că dragostea pentru șef din partea pandurilor se cam răcise, era încă proaspătă în inima lor, uciderea lui Urdăreanu. Deși Tudor căută să repare prin onorurile ce le aduse acestuia la înmormântare, însă pandurii tot murmurau, și astfel, din cauza indiferenței lor, ei lăsară pe Tudor să plece.

Când Tudor văzu că suita lui Olimpie ridică și tunurile din tabăra sa, atunci înțelese că steaua lui a început să apună. Înainte de a se despărți, se îndreptă către tovarășii săi și le zise: «Sufletul meu presimte rău care, de se va întâmpla, săngele meu să cadă asupra copiilor voștri». De altfel Tudor chiar din primul ceas, când el se puse în fruntea revoluției, înțelese că zilele lui sunt numărate. Vorbind cu prietenii săi Gărdăreanu, Burileanu, Cioranu și Cacalețeanu, de multe ori le spunea: „Din ceasul în care eu m'am ridicat în fruntea pandurilor, ca să măntuesc patria și neamul meu, știu că m'am îmbrăcat cu haina morței“. În momentul despărțirii de prietenii săi, el se îndreptă către co-

mandantul tunarilor săi, Cacalețeanu, și-i zise: „Păstrează tu această sabie și acest inel ce-l am dela părintii mei; mi le vei înapoia, vrând Dumnezeu să mai trăesc; iar de nu ne vom mai întâlni, păstrează-le ca semn de prieteșug“. Sabia a avut-o strănenpotul lui Cacalețeanu, d-l avocat Const. G. Calețeanu din Craiova, din a cărui casă a fost furată, cu alte obiecte, de trupele germane, în 1916. Inelul lui Tudor, reprezentând pe o piatră de matostat verde sacerdotele și ostașul, îl are încă și astăzi tot d-l avocat Calețeanu.

Și astfel Tudor Vladimirescu, urcat într'o căruță de poștă, cu aghiotantul lui Ipsilanti, urmat de alți trei cu câte doi arnăuți și cu o escortă de mavrofori, călări, se îndreptă spre Leordeni. Când ajunse în dreptul văilor de-acolo, îi ieșe înainte Orfano cu 300 de arnăuți, cari steteau ascunși prin tufișe, îi tăie drumul, se năpustesc asupra lui, îi pun mâinile și picioarele în fiare, plecând înspre Câmpulung, spre a se îndrepta apoi către Târgoviște. Înainte de plecarea lui Tudor din Pitești, pandurii îi ziseră: pe noi cui ne lași boerule?, când el le răspunse: corbilor și cainilor, care are să vă mănânce! Mai întâi convoiul ajunse la Grădiștea, un sfert de oră de Câmpulung, unde l-aștepta pe Tudor 30 de flăcăi ai orașului din bresle, măcelari, brutari. La Câmpulung ajunse seara și trase la casa bogasierului Constantin Chilirosu, aproape de casa boerului Urianu, unde găzduia Nicolae Ipsilanti. A doua zi dimineața, pe sub mușcele, porniră cu toți spre Târgoviște, conăcind la prânz la cărciuma de piatră, și de-abia la miezul nopței au ajuns la Târgoviște.

Până la doua zi dimineața Tudor fu păzit la un avantpost al eteriei grecești: când se crăpă bine de ziua el fu la marginea orașului.

In acest timp Cioranu, care era prieten cu Tudor, se duse după dânsul ca să-l ajungă, și într'adevăr mai avu noroc să-l prindă la Pitești, găsind pe Tudor în odaie și aducând mustării lui Ghencea și lordache pentru trădarea lui. Ghencea îl păzea pe Tudor cu pușca. Cioranu, ascultând la ușe, auzea cum Tudor le spunea acestor doui: „La ce servește să mă omorâți? căci turcii sunt în țară și voi singuri n'o să puteți niciodată lupta cu ei. Eu unul nu mă tem de moarte, căci am știut că înainte de a fi ridicat steagul pentru dobândirea drepturilor țărei mele, m'am îmbrăcat cu „cămașa morței“.

Ispravnic de Argeș era pe atunci Costache Ștefănescu, cel care primise pe Tudor în Pitești cu toate onorurile.

Inainte ca Tudor să fie prezentat lui Ipsilanti, la bariera Târgoviștei fu suiat pe un cal țărănesc, cu scări de lemn, având picioarele legate pe sub burta calului. Astfel străbătu eroul nostru național vechea capitală a Basarabilor. Ipsilanti îl aștepta în foisor, în această zi frumoasă de Mai, spre a-l aostrofa cu aceste cuvinte: „Ciocoiule, cum nu ți-a fost milă să dai la moarte de turc pe atâți creștini?“, după care ordonă ca să-l închidă în Mitropolie, sub paza lui Caravia. Apoi strânse consiliul, și în baza

articolelor 3, 7 și 8 din regulamentul militar al eteriștilor, Tudor fu osândit la moarte.

Pistoalele și hainele lui fură luate și duse la Ipsilanti.

In privința chipului în care a fost asasinat olteanul nostru, părerile istoricilor sunt iarăși împărțite. Unii zic că el a fost ucis pe loc ; alții că a fost întâi torturat ca să spună unde-i sunt toate documentele și averile.

Chiar și asupra felului cum a fost ucis, iarăși sunt două păreri. Unii susțin că Tudor a fost mai întâi poftit de Ipsilanti la un ospăt la Mitropolie, de unde l'au dus la moarte ; alții că el a fost scos direct din arest și măcelărit. Prima părere, care se vede raportată de Aricescu, după Raab, susține că în noaptea de 26 spre 27 Mai, Orfano Chețalonitul (sub observația căruia fusese încredințat Tudor), C. Cavaleropolu Peloponesianul și Garnovschi, polonez de origină, adjutantul lui Ipsilanti, se prezentără la arestul lui Tudor, cerând dela Caravia, care-l păzea, în numele lui Ipsilanti, pe arestat, și scoțându-l afară din Mitropolie după miezul nopței, plecară cu toții dincolo de șanțurile cetăței. Tudor îi întrebă unde îl duc, iar Caravia răspunse în ironie : „La ai tăi !“

„Dar drumul acesta nu duce acolo“ adăoagă Tudor. Ducându-l înainte, ajunseră astfel la Iazul morii, aproape de grădina lui Geartoglu, unde erau în așteptare alți doi eteriști : Varnava și Parga. Unul din aceștia ii zise lui Tudor pe grecește : „Sperjurule, fă-ți ultima rugăciune către Dumnezeu, pentru iertarea păcatelor !“ Se zice că românul ar fi cerut un pistol, ca să-și ia singur zilele. Dar călăii începură a-l lovi cu iataganele, până ce-l uciseră. După ce Tudor își dete sufletul, asasinii îl desbrăcară de hainele oltenești. Chepchenul lui Tudor fiind strâmpăt la închietura gleznei mâinilor, aşa cum e portul oltenesc, în graba lor de a-i-l smulge, gâzii îi tăiară pumnii, ca să-l tragă mai ușor. Apoi corpul îl asvârără în puțul din grădina lui Geartoglu, acoperindu-l cu pământ.

A doua versiune (după istorică, Ilie Fotino, Raybaud, Cioranu, Laurançon, Filimon, Dărzeanu și Tricupis zice că Ipsilanti dădu un mare ospăt la Mitropolie, unde fuse invitat și Tudor, și că după ceasul 12, când cântă cocoșul și oaspeții se risipiră, Vasile Caravia, Gherasim Orfano și Constantin Cavaleropolu, cu Garnovschi polonezul, luară pe Tudor la preumblare pe lună și ajunseră, stând de vorbă, în dosul Mitropoliei, aproape de grădina lui Ciocârlan, unde mai dinainte Nicolae Parga și cu Varnava săpaseră o groapă, iar când ei ajunseră cu Tudor, Parga ieși înaintea lui Tudor cu un satâr în mână, zicându-i : „Să-ți faci ultima rugăciune trădătorule !“, la care Tudor răspunse : „Omoară-mă să scap“ și acoperindu-și obrazul cu mâinile, pe loc fu omorit, tăindu-i-se capul, iar corpul îi fu aruncat în groapa pe care o umplură cu pământ și pietre.

După ce nelegiuirea fusese săvârșită, omorâtorii s'au dus la Ipsilanti și i-au spus : în fine s'a isprăvit. Da, s'a isprăvit. Tudor a fost ucis. Dar ce folos, căci cauza sa atât de mare și atât

de frumoasă deabea acuma începea, cauzele mari și drepte niciodată nu se sfârșesc, săngele curs, mai mult le hrănește și alimentează dreptatea. Și de aceea vom vedea că programul politic al lui Tudor, deabea acuma începea și traseul pe care el s'a încercat să-l croiască în istoria regenerării noastre naționale, a fost atât de puternic împlântat, încât cu drept cuvânt îl putem pune pe dânsul, în vîrful istoriei noastre contemporane, de regenerare națională.

LUPTELE CU ETERIȘTII DUPĂ MOARTEA LUI TUDOR

De unde pandurii priviseră cu oarecare indiferență, uciderea lui Tudor, pentru că acest om politic drept a preferat să-și piarză din popularitate, decât să se poată zice că el a fost complice cu jefuitorii, acuma, după asasinatul lui mișelesc, vor fi simțit și ei remușcări de conștiință. De acum înainte, în loc să fie pasivi la acțiunea eteristă a lui Ipsilanti, ei își iau poziție împotriva grecilor. În acest timp Iusuf-Paşa dela Brăila trece la Galați, gonind pe arnăuți, și ridicându-se spre Iași cu 4500 de turci, bate pe cneazul Gheorghe Cantacuzin lângă Sculeni. Penededeca și Atanasie Maurotalisitul se luptă cu turci până la ultimul om. Iusuf-Paşa, ocupă Iașul, iar Chehaia-Beg, Bucureștii, de unde se îndreaptă spre Târgoviște, în care loc se ciocnește cu trupa lui Colocotroni, susținut de Orfano. Tahir-Aga, comandant al cavaleriei turcești, îi bate cumplit, fugărind-i în dezordine spre Văcăreștii din Dâmbovița. Grecii eteriști bătuți și ei, fug spre Slatina, dar aci se ciocnesc cu trupele lui Hagi Ahmet-Aga, venit dela Vidin. În toată Oltenia au loc lupte acuma. La Drăgășani, la Slatina, unde intervineră și pandurii rămași fără șeful lor, dar cari se luptă adesea ca niște lei, ca să răzbune săngele marelui erou. Aceștia erau comandanți de Solomon, Samurcaș și Cluceru Ioniță Poroineanu, care căzu vitejește la lupta de lângă satul Cleanovul. La Secu și la Mănăstirea Mamul batalionul sacru al lui Ipsilanti e redus la dezastru; căpitanii săi, Dumitru Suțu, Dracul, fratele poetului Alexantru Cheabap, și cu Rizu, fug în pădurile Vâlcei. Ipsilanti mai avea pe Caravia, pe fratele său Niculae, și pe Olimpie cu 5000 pedestrași, 2.500 cavaleriști și 5 tunuri, precum și legiunea sacră a Ieroholiților, care pierde până la cel din urmă soldat, la atacul turcilor. În aceste lupte cad Andronic, Luca, și Suțu fratele lui Cheabap, deasemeni și Mihai Suțu frate cu Costache (Suțicu) și al doamnei Mavru. În cele din urmă se predă turcilor și Ipsilanti, care e luat de Tahir-Aga și dus la Mohaci, în Austria (pe atunci), apoi la Therezienstadt lângă Viena, ca în cele din urmă să moară amărât, cu povara păcatului uciderii lui Tudor Vladimirescu, privindu-și brațul drept care fusese tăiat în campania dela Dresda, de altădată. Olimpie și Farmachi mai dădură lupte cu turci, cu vre o 800 de arnăuți la Secu, dar în cele din urmă au fost și dânsii exterminați.

Atunci au fost atâtea cruzimi și atâta ură între pandurime,

și eteriști, încât olteanul găsise o formulă, ca să taie la repezeala pe eteriști, și punea să zică: „retevei de tei pe miriște de mei”. Dacă era grec, zicea: „rethevea da thea, pa miriști da mea”,

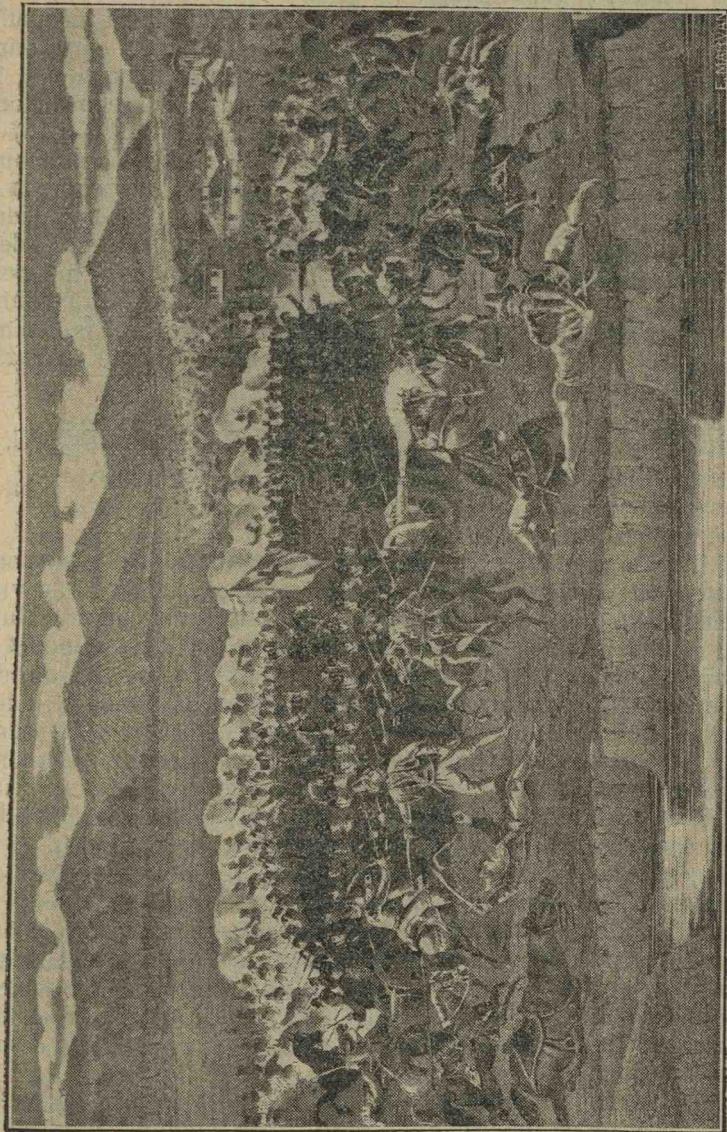

Fig. 15. — Bătălia de la Drăgușani după omorul lui Tudor. Batalionul Sacru al lui Șuțu cu Turcii unde au luat parte și din Pandurii lui Tudor, din colecția d. G. Olszewski.

când olteanul recunoscând pe eterist pe loc poruncea: „cheș”, și capul grecului, sbura, sau mai zicea: „firitei de tei pe miriște de mei” și dacă era eterist răspundea: „firitela tela pa miriste de mela”, și iar era eteristul cu capul tăiat, sau mai zicea: „ca-

pra neagră în piatră calcă, piatra crapă în patru. Crape capul caprei negre, precum piatra crapă în patru" dacă era eterist răspunde: „ma ţe, piatra capra, e, teriţei da tei, drept răspuns „cheş" auzea, și capul sbara.

Astfel se sărși această mare pagină din istoria neamului nostru, care înscrie în cartea sa această revoluție, care după 100 și mai bine de ani de inactivitate a partidului național, își reîncepu iarăși iința, după cele șapte revoluții din epoca domniilor grecizate după moartea lui Mihai Viteazul (1611—1616).

Campionii eteriști fuseseră striviți în lupte de sabia otomană. Cu toate acestea și cauza lor dreaptă, pentru independența și libertatea statului elenic, a trebuit să triumfe, căci dacă nu acum, în amurgul anului 1821, dar mai târziu, în urma tratatului dela Adrianopol din 1829, Grecia renaște, recăstigându-și independența, de când a început iarăși să existe ca stat suveran pe harta Europei. Programul politic al lui Ipsilani a fost deci îndeplinit, ca și cel al rivalului său, Tudor Vladimirescu, fiecare în parte, om mare, pentru țara sa.

EFECTELE REVOLUȚIUNEI LUI TUDOR VLADIMIRESCU, ȘI INFLUENȚA LOR ÎN ISTORIA NOASTRĂ CONTIMPORANĂ.

După omorul lui Tudor Vladimirescu, partizanii săi au dus mai departe programul său politic, și ca manifestare imediată au vrut un efect neîntâziat, formând două comisiuni: una pentru Muntenia și alta pentru Moldova, care să plece la Constantinopol și să mijlocească dela Turci realizarea măcar a o parte din dezideratele acestui program. Astfel pentru Moldova comisiunea a fost compusă din: Ioniță Sturza, Gheorghe Cuza, Iordache Rășcanu, Ioan Tăutu, Costache Cerchez și Greceanu; prentru Muntenia Grigore Ghica, Bărbuceanu Văcărescu, Nicolae Golescu, Scarlat Mihălescu, Mihaiță Filipescu și Iancu Cocorăscu, Aceștia, ajunși în Constantinopol, au fost primiți de Marele Vizir și de Sultan, și au expus următoarele deziderate: Despăgubiri din cauza revoluției elene pe pământul patriei; Grecii și Arnăuții să nu aibă voe să fie proprietari în Muntenia; să se ia moșiiile dela aşa zisele mănăstiri închinate, dându-se în schimb drept despăgubire un embatic (vedem deci aceiași idee de secularizare a averilor mănăstirești ca și la Kogălniceanu la 1864); să se facă condică de legi în limba țărei; în fine să avem iarăși domnii pământene.

Parte din acest program politic a și fost realizat, și încă în partea sa capitală, pentrucă turcii au admis domniile pământene, alese ca și în vechime, de națiune. Era fanariotă se înmormântase pentru totdeauna, și aşa, pentru Moldova a fost ales domn Ioniță Sandu Sturza, iar pentru Muntenia, Grigore Ghica. De acum deci a început iarăși sirul domniilor autohtone, ca pe vremea Basarabilor și Mușatinilor.

Revoluția lui Tudor din Muntenia avusese răsunet și în Moldova, căci programul său politic fusese îmbrățișat de ambele principate.

Grigore Vodă Ghica mai aduce la îndeplinire și alte deziderate din programul lui Tudor. Astfel reglementează dările către stat și organizează pentru prima oară un început de armată permanentă, făcând din pandurii lui Tudor, care pe vremea sa erau niște mercenari, când ostași înrolați, când lăsați la vatră; un corp regulat de oștire, ca și dorobanții de mai târziu. După un veac și mai bine deci de lipsă de armată permanentă, iată că se reîncepe epoca militară, care își va continua drumul ei strălucit, până în vremurile de astăzi. Ultima licărire a armatei noastre permanente apusese, cu întronarea primului Domn fanariot, fiindcă Nicolae Mavrocordat la 1716 — 1717 redusese numărul ostașilor noștri numai la 1620, formând din ei, garda palatului, și aceea formată din greci și arnăuți.

Revoluția lui Tudor Vladimirescu a avut un întreit caracter : ea a fost națională, socială și politică. A fost *națională*, pentru că a izbutit să aducă la domnia țării iarăși domni pământeni, înlăturând pentru totdeauna domniile fanarioți și suprimând deci din istoria noastră domniile fanariote dela anul 1821 încoace. A fost *socială*, pentru că el a izbutit să suprime birurile vexatorii ca : văcărit, vădrărit, vinărit și altele multe, cum și pentru că a înfrățit clasele sociale, căci am văzut că în jurul său au fost și reprezentanți ai boerimii, amestecați cu reprezentanți din popor. A fost deci o înfrățire a claselor sociale, iar nu o luptă de clasă. A fost *politică*, pentru că a croit regenerarea noastră națională, deschizând poarta cea mare a democrației și lăsând astfel să pătrundă și la orașe energiile și virtuțile dela țară, reîmprospătându-se mereu societatea noastră din acest nesecabil rezervoriu, care este pătura tărănească.

Tudor a fost *Domnul țăran*, care a croit noul traseu al României moderne ; el a reinviat vechiul partid național din epoca dela 1611—1716, căci în definitiv ceeace a făcut el în 1821, făcuseră și boerii pământeni din partidul național al țărei cu un secol și mai bine, înaintea lui, când cereau domni pământeni ca în programul lor în 1717, la Viena, prin Nicolae Goleșcu, Ioan Abraam și Ilie Știrbei. Toate revoluțiile din Țara Românească, 1616—1716 și 1821, care a adus și pe 1848, au avut un scop comun : obținerea de domnii pământene, înfrățirea claselor sociale și principiile democratice.—În țară la noi, încă de pe vremea lui Mihai Viteazul, când influența bizantină începuse a se accentua prin emisarii ei fanarioți, se formară *două curente* : unul *altruist* și altul *egoist*. Cel *altruist* a dat naștere la principiile naționale, cu tendințe patriotice și democratice. În acest partid au figurat întotdeauna nume românești pure, ca : Goleștii; Bălăcenii, o ramură din Cantacuzini, a lui Șerban Voievod, Câmpinenii, etc., iar celălalt curent care era mai iubitor de privilegiile boerilor și care era mai rezervat la orice tendință de ino-

vațiune și care a produs partidul bizantin din preajma tronului, bîfurcându-se când în partid turcofil, grecofil, sau rusofil, apelând în totdeauna la sprijinul armatelor străine, pentru ocupăriune în principate, pe când celălalt partid național, având încredere în forțele și energiile neamului, și în steaua aceasta protectoare a românului, în partidul bizantin au figurat întotdeauna din familiile de la Bizanț venite în țară, cu mici excepții și din familiile autohtone, căci nu toți erau în partidul național. Este curios cum aceleași nume au figurat secole întregi și la diferite etape ale istoriei noastre, în partidul național sau în celălalt, astfel întâlnim în partidul național: Golești, Câmpineni, Roseti, Cantacuzini, viața Șerban Voevod, și alți mulți pe care i-am înșirat mai sus în lista partidului național dela 1611 la 716 și 821, și iarăși de la 821, 1848, 1859 și 1866, tot aceleași nume înmulțite încă cu Ghiculești, Brătieni, etc., căci din currențul partidului național și din principiile sale s'a născut după 48, partidul liberal, adăogindu-se acest nume eșit din doctrina modernă din apus a secolului al XIX-lea la cel de național. — Pe când din currențul celălalt, mai rezervat, la orice spirit de progres și de democrație, a descins partidul conservator.

Tudor Vladimirescu, prin acțiunea sa dela 1821, a dovedit că înaltele calități ale românului—virtute, energie, curagiu, patriotism nedrămuit—au putut să existe și în sufletul clasei de sus a țărei ca și în cea de mijloc, sau în cea de jos căci în definitiv, *boeria* sau *aristocrația* nu este decât o naștere și o renaștere la infinit, căci lucru omenesc este și deci la orice clasă socială, ca unul să fie mai intelligent, mai îndrăzneț, mai patriot decât altul, deci să poseadă calități mai înalte într'însul, decât celălalt; căți soldați oare de-a Basarabilor și Mușatinilor n'au fost din simpli țărani sau moșneni, boeriți, ei, și neamurile lor rămase neamuri de boeri mari în țările române în urmă vreunui act mare din războaie. Ceeace la 1821 a făcut Tudor, care nu era decât neam de boernăș, de moșnean din Preajna și din Vladimîr, au făcut tot aşa la 1716, Brăiloi, Bengești, Bălăcenii, Golești, Obedenii, Bujorenii, Bălenii, neam de boeri mari, când au cerut la Viena, domnii pământene și deziderate democratice și au detronat pe primul domn fanariot și alții mulți la un loc cu ei, atunci și mai înainte, încă dela 1611 încoace. Astfel Tudor Vladimirescu a confirmat și a întărit încăodată mai mult adevărul că, boerimea română, după cum a zis atât de frumos istoricul Bălcescu, a fost o *aristocrație-democraticeă*, în care oricine putea să se ridice cât de sus, pe baza meritului personal. Că a fost deci această țară o *republică-războinică*. Dreptate a avut Tudor, când a spus în proclamația sa către boeri în București că „Patria nu este numai o tagmă de oameni, unde numai ei boieri, să poată avea foloase că Patria este tot poporul și 'n acest moment el este expresia Patriei.—Tudor Vladimirescu a fost deci prototipul obiceiului pământului nostru, ca fiecare să se poată să se ridice. Tudor Vladimirescu a vrut să aibă și pe boeri cu

dânsul, ca să dea înființarea mișcării sale, că nu a fost o luptă de clasă ci o mișcare națională. El prin aceasta a dovedit că a avut un foarte mare simț politic și că a fost într'adevăr un om superior, pentru vremea sa. El a fost cu mult mai superior decât clasa conducătoare de atunci, și a fost superior chiar și tovarășilor săi, membri ai partidului național, reînființat de dânsul din boerimea cea mare; pentru că nici unul din aceștia, n'a avut curajul să se pună în fruntea unei astfel de mișcări, a trebuit ca el să-i aprinză, el s'apuce din nou firul pierdut în negura vremei de un secol și mai bine, când acest partid își pierduse doctrina, deși erau în viață mulți descendenți și purtători de nume istorice, din partidul național, care și încheiase ultima pagină în 1716. El a fost deci cel mai îndrăzneț și cel mai curagios dintre toți, având și cunoștințe mai întinse chiar prin străinătăți, unde fusese, și și câștigase oarecare cultură politică și socială.—Să admitem că numai boerii din partidul național s-ar fi răscusat și ar fi provocat revoluția, ca și strămoșii lor din secolul al XVIII-lea. Ei desigur că n'ar fi reușit acum, după cum reușiseră înmai momentan ascendenții lor atunci, care nu izbutiseră să întroneze pe acele vremuri Domni pământeni, mereu, căci altminteri n'am mai fi avut seria domnilor grecizați și seria domnilor fanarioți. Tudor însă dacă a izbutit pentru totdeauna, este că el a avut pe lângă boerii din partidul național, care erau din familiile cele mai vechi și mai bogate ale țărei, și masele, poporul și expresiunea ostășescă, prin panduri, astfel că acest fapt a impresionat pe Turci, și de aceea, el deși fiind ucis, însă programul său politic a fost ratificat și la Constantinopol, recunoscându-se de Poartă drepturile domniilor autohtone, odată pentru totdeauna.—Partidul național, care a trăit mai aproape de popor,—spre deosebire de celăllalt, cel înstrăinat, care trăia mai aproape nu de popor, dar de treptele tronului fanariotizat,—a fost natural ca să se aproprie acum de Tudor, care era expresiunea acelor mase, și pentru că doctrina politică a acestui partid se potrivea și cu doctrina politică, fără meșteșug mult, cum o avea Tudor, a mers cu el, mâna în mâna.

Tudor Vladimirescu n'a fost un ambicioz și un uzurpator de tronuri, căci el, dacă ar fi vrut, s'ar fi putut proclama de îndată Domn cu adevărat, deși a guvernat cu toate atribuțiile unui adevărat domnitor vreme de două luni de zile în București, fiind capul puterilor statului, căci avea cu el și pe boeri și pandurimea întreagă și încă și pe Turci, cu care era în relaționi de corespondență prietenoasă. El însă n'a fost ambicioz, ci a fost un idealist, un altruist, și cu adevărat a luptat pentru binele țărei, pentru regenerarea și însănătoșirea ei morală și materială. Iată ce frumoasă scrisoare trimete Tudor în Aprilie 1821 boerilor plecați la Brașov, ostili lui, de altfel puțin la număr, spre diferență de cei 59 iscăliți în adeverință ce i-au dat-o și cari, rămași în București la treburi, au stat cu el și tot timpul au mers alături de el :

„Cred că văți încredințat până acum de dreptatea celor începute de mine, de gândurile mele fără patimă, pentrucă eu nu caut cevaș pentru mine, ci mă îngrijesc de binele patriei și de fii ei sărmani, cari au rămas cu desăvârșire goi, din pricina știute de Dvs. Nici unul din ei n'a mai putut răbdă suferințele pe care până acum le-au îndurat. De aceea toți s'au hotărât sau să moară, sau să-și câștige dreptățile lor, însă nu dela aceia cari sunt făptuitorii împilărei (fanarioții)“. Iar mai la vale zice în aceiași scrisoare: „fiindcă boerii totdeauna au fost în neînțelegere, ceeace a ținut până acum, ei (domnitorii) și s'au folosit de aceasta totdeauna, și împreună cu boerii au adus țara noastră într'o stare atât de jalnică. Răul ce vine din existența neînțelegerei dintre voi, îl vedeti și voi însă-vă foarte bine. Si dacă vreti să faceți bine pentru toată lumea, atunci siliți-vă să vă uniți și să vă înțelegeți cu boerii rămași aci (în București), fiindcă lucrând împreună, veți dobândi liniște și odihnă la casele voastre, iar poporul usurare și cărmuire părintească. Deacea cu toată plecăciunea vă rog să vă uniți, spre a lucra împreună pentru binele obștesc“. El cerea deci guvern național, cum am spune azi.

Această frumoasă scrisoare găsită de d-l Vîrtosu în colecțiunea documentelor lui Alexandru Filipescu-Vulpe, rămasă astăzi la d-l Basarab Brâncoveanu, oglindește perfect starea de suflet a lui Tudor Vladimirescu. Doctrina sa politică era încrederea în forțele vii ale națiunei și în unirea celor două partide ce erau atunci în patrie, iar nu în desbinare, spre deosebire de credința partidului bizantin, care la orice act de curagiu și rezvrătire din partea țărei, cerea ajutor la armatele străine, invitând împărațiile vecine ca să ocupe principatele dunărene și să calmeze spiritele, pentruca să se asigure din nou păstrarea drepturilor și privilegiilor lor. Astfel că precum știm, chiar Vornicul Samurcaș, unul din Caimacamii țărei, în vremea revoluției lui Tudor a avut de luptat cu boerii din acest partid, cari auzind despre răzvrătirile pandurilor de peste Olt, au opinat că să vie armata otomană să ocupe țara, și a trebuit ca Samurcaș să li se împotrivească, atrăgându-le atenția că aceasta nu se poate, pentrucă ar fi în contra principiului din capitulațiunile noastre cu Poarta, care oprea cu desăvârșire ca armata otomană să ocupe vreodată Țara Românească. Atunci acei boeri și-au întors privirile către oștirile Țarului Alexandru al Rusiei, cerând ocupăriune rusească, spre a potoli tendințele răzvrătitului de Tudor, ajutat de partidul național.

Tudor Vladimirescu, ca orișicare om politic, orcât de mare ar fi fost, a făcut și el greșeli, dintre care una i-a costat chiar viața. Astfel el, în corespondență sa cu Turcii, nu ar fi trebuit să acuze pe Ipsilanti. S'ar fi cerut să fie mai diplomat. Olteanul însă, între a fi şiret și leal, a vrut să fie leal, și astfel a demascat Turcilor tot planul lui Ipsilanti, cum el lucra pentru independența Greciei de sub scutul otoman, unelțind cu Rușii în contra Turciei. Dacă Tudor și-ar fi văzut numai de drumul său, nu s'ar fi

născut acea inimicitie între dânsul și Ispilanti. A doua greșală a fost că, atunci când Turcii au trecut Dunărea ca să restabilească ordinea în principate și Ispilanti a fugit din București la Târgoviște, după care a urmat acele lupte din Oltenia între eteriști și turci. Tudor ar fi putut să rămână în București, căci el era în relații bune cu turci, aşa că, dacă el nu pleca la Târgoviște după Ispilanti, nu se întâmpla desnodământul fatal. În fine a treia greșală și cea capitală a fost că, ajuns la Golești și Pitești, s'a lăsat înduplecăt de lordache Olimpiotul ca să se ducă la Ispilanti, la Târgoviște, adică spre moarte.

Altfel ar fi fost dacă Tudor ar fi rămas în Golești câtva timp, căutând să-și strângă rândurile pandurimei și să plece cu ei din nou la luptă alături de turci și în potriva eteriștilor.

Tudor Vladimirescu prin acțiunea sa dela 1821 a grăbit regenerarea țărei noastre și a croit traseul libertăților publice, îndreptând țara paralel cu democrațiile europene. Astfel, după moartea sa, în perioada dela 1821 la 1848, tovarășii săi de luptă și cu liii lor au condus mai departe opera sa. Cu toată ocuparea rusească dela 1831 și cu tot Regulamentul Organic, crezul naționalist a prins temei și puteri noi, aşa că, atunci când ceasul a bătut a doua oară, la 1848, membrii partidului național au luat iarăși în mâna steagul lui Tudor Vladimirescu, afirmând acelaș crez al lui Tudor, altoit pe curentul revoluționar al occidentului și în principalele dunărene, — Membrii partidului național atunci, au știut să profite, și astfel a venit și 59, și 66 și 77 când iarăși vechea doctrină de încredere în forțele proprii ale națiunii, a fost pusă în aplicare de conducătorii acestui partid în frunte cu cei doi frați Brătieni, Goleștii și toți ceilalți, din această mare generație.

Tudor Vladimirescu a murit ca și Horia, dincolo de Carpați, ca și Mihai Viteazul, care a fost asasinat pentru un acelaș principiu: apărarea conștiinței naționale, iubirea de libertate și dorința de a afirma românismul în Dacia traiănă.

Acțiunea noastră dela 1821 a fost scurtă în durată, ca orice revoluție, dar a avut incalculabile urmări. Tudor a fost un revoluționar și un produs al timpului său și al evenimentelor de sub ochii săi. A fost fatal ca el prin lirea sa cavalerescă, cum este olteanul, dârză și curagioasă să se pună în fruntea unei astfel de mișcări de partea asuprișilor în contra asupriorilor. S'a zis că vremurile mari produc oameni mari. Tudor însă dacă întrădevăr a fost un om mare și vremurile l'au produs, el însă a accelerat evenimentele și a știut să profite de ele, sacrificându-și viața peatră! binele țărei sale, căci numele său va sta în istoria noastră alături de oamenii de mâna I-a și în fruntea istoriei noastre contemporane.

Revoluționea lui Tudor Vladimirescu a avut răsunet și în peninsula balcanică. Despre Tudor Vladimirescu vorbește și Dr. L. Miletici în „Paulicianii noștri“, unde se menționează o narativă de Pater Luigi Bonauguri, descriindu-se luptele dintre eteriști și Tudor,

arătând pe Tudor ca ocupant al Principatului Valachiei, și numindu-l Valach de națiune și schismatic de religiune, când preoții greci binecuvântără steagurile sale și atunci la un gând de libertate ar fi fost toate statele Balcanice în contra jugului turcesc: Serbia, Bosnia, Moldova, Valachia, Bulgaria, Rumelia și Macedonia încercând și Grecii a restabili vechea lor Impărăție.

Astfel se încheie marile evenimente dela anul 1821, cu care se începe o eră nouă, care cu cât anii se scurge și ne apropiem din ce în ce de zilele noastre vedem că tot numele lui Tudor Vladimirescu stă în vîrful acelei ere pe care am pînă te să o numim „era Tudor Vladimirescu“. Mulți au fost tovarășii și colaboratorii săi dar dintre toți, tot cei două, Ilarion și cu Petrache Poenaru au rămas cei mai întâi, astfel acest tribunal de trei, unde Tudor a fost primul, a deschis drumul cel mare și larg al României moderne, pe care ea se desvoltă și astăzi. — Mai era și librarul Valbaum care primea din străinătate cărți instructive pe care le arăta și le desfăcea la Ilarion și Petrache Poenaru, care ajunse mai târziu efor la Eforia Școalelor și apoi director. — Intre Petrache Poenaru și Ilarion, mai intim era Tudor, cu Ilarion; acesta era ca un fel de Ministru de externe al lui Tudor căci îi ținea toată corespondența în limba franceză cu cabinetul rusesc. — Poenaru era mai mult ocupat cu partea corespondenței interne al lui Tudor. — Când venea în București Tudor numai la Ilarion acasă trăgea, unde se pomenea cu Bîmbașa Sava, Aga orașului, căl poftea pe Tudor la Curte, unde Caragea l'a luat la dragoste, în urma recomandațiilor lui Strogonov, de'l lăua în călească, și vorbind de-ale tărei. — Tudor se adresa gospodarului cu expresia de: Măria Ta, iar Caragea îi zicea: Arhon slugere, te ascult cu placere, vorbește fără teamă, Arhon slugere! — De multe ori Tudor îi zicea lui Caragea: Măria Ta, înainte de a se împlini cei 7 ani ai domniei și până să nu pleci bine ar fi să scapi opinca de dări, căci tot cei săraci plătesc iar cei cu stare se dau după spate, te-ar binecuvânta norodul, bine ar fi să faci șosele prin țară cum am văzut în Țara Nemțească. Caragea răspunde oftând: Ei, Arhon slugere; nu-ți cunoști țara, deși ești născut și crescut aici. Cu cine să le faci astea? Cu boerii? Câte măsuri bune n'am luat la începutul domniei și pe toate le-au zădărnicit boerii? Dacă ei ar fi fost uniți nu veneau grecii, Domni, aici în țară, ci erau să fie ei, Domni, când stai cu ei la sfat, toate se fac, dar cum ies din Divan, nu mai găsești doi boieri uniți la un gând. În țara aceasta Arhon slugere, două lucruri nu poți găsi: dreptate și feciorie. Fiecare se gândește să facă stare și apoi să o cheltue în alte țări. La aceste cuvinte Tudor rămânea pe gânduri. — După ce se sfărșea plimbarea cu Caragea, el se ducea la prietenul Ilarion și cum intra în odaie îi zicea cu glas tare: mare cuvânt are Caragea. Auzi: „dacă boerii, ar fi, ceeace erau sub Mihai Viteazul, în Scaunul Tărei ei ar fi Domni români, iar nu Greci“. — Apoi plimbându-se cu mâinile la spate prin odăe zicea: ce să le facem: să-i scurtăm

de-o palmă. Ilarion răspundea: „numai să te lase mistreții (muscalii)“. Tudor zâmbind răspundea: până ce să vie mistreții eu i-am și scurtat pe sub barbă și cred că nu le-o părea rău muscalilor. Până ce să devie Tudor om mai cult putem zice că Ilarion i-a luminat spiritul povestindu-i la fapte de-ale oamenilor mari de prin alte țări, care se sacrificau pentru emanciparea patriei de sub jugul tiranilor. Tudor ascultând, sorbea aceste povestiri și-i zicea lui Ilarion: ia mai spune popo, istorii d'alea care-mi plac mie! (pe-atunci Ilarion era arhimandrit). Tot Ilarion a arătat lui Tudor marea personalitate a lui Lazăr cu înființarea școalelor românești și cultivarea românismului peste Carpați. — Tot el a povestit lui Tudor scopul revoluției franceze dela 1789 și al congreselor dela Viena și dela Leibach. El în fine a cultivat prin cuvântul său și cultura sa pătrunzătoare această natură dintr'o bucătă a pandurului oltean, atât însă de bine organizată și preparată pentru marea întreprindere la care se înămăse. — Spiritul lui Tudor era adaptat la filozofia religiunei creștine și în el se concentrase suferințele seculare ale poporului. — Era și natural ca Ilarion să devie un element atât de important în mișcarea dela 21 căci el își iăcuse educația în casa Mitropolitului Dositeiu (1796—1810). El era bulgaro-grec de origină și începu hirotonia ca preot la 1808, până ce ajunse Episcop al Argeșului în 1820.

Promotorul revoluției dela 1821 a fost înselat, trădat și ucis; omorâtorii lui însă n'au rămas decât cu disprețul istoriei, pentru că deși s'a scurs un veac și mai bine dela săvârșirea tragediei, personalitatea lui Tudor Vladimirescu, cu cât au trecut anii, cu atât s'a tot mărit, aşa încât el trăește astăzi mai mult ca niciodată în organismul acestei țări.

PORTRTELE LUI TUDOR VLADIMIRESCU ȘI ILUSTRĂȚIILE DIN ACEST TEXT.

Gravura No. 1 înfățișează casa lui Tudor Vladimirescu din satul Vladimir-Gorj, așa cum se află și astăzi.

Portretul dela figura No. 2 este acel din fruntea scrierii istorice a lui I. Aricescu, „Istoria revoluției dela 1821“, tipărită la 1874 în București. Acest portret a fost făcut de pictorul Teodor Aman în 1874, reconstituind după spusele bâtrânilor contemporani cu Tudor. Aci Tudor e îmbrăcat cu bundă oltenească și cu căciula de hârsie neagră pe cap, cu fundul alb, ca la Domni; figura e mai vârstnică, sprâncene mari, lăsate pe ochi și mustață retezată pe buze, părul tuns la ceară și tăiat drept, astfel după cum se purta el. Acest portret este cel identificat de Mincu Pânzaru din București, contemporan cu Tudor.

Portretul dela figura No. 3, este făcut în 1879, aqua-forte, de același pictor. Aci Tudor arată mai Tânăr ca în cel precedent; el poartă pe umăr și sabia. Este reprobus în stampe.

Portretul dela figura No. 4 este cel din colecția Colone-

Iului Papazoglu, editat la 1873. Aci Tudor pare mai în vîrstă, îmbrăcămintea e la fel cu cea din portretul lui Aman reprobus în cartea lui Aricescu. Acest portret a fost identificat de către Mihai, preot și eclesiarh al Mitropoliei dela 1821, deci contemporan cu Tudor.

Portretul dela figura No. 5 este la fel cu precedentele; expresia cam diferă, iar îmbrăcămintea are mai multe șnururi și găitane pe bundă.

Portretul dela figura No. 6 îl reprezintă pe Tudor în picioare, cu haină lungă, căptușită cu postav alb, ca și fundul căciulei; peste umăr poartă o bundă oltenească cu nasturi. El e încins cu sabie în formă de iatagan turcesc; în picioare are cisme încrețite. Expressia sa aci e foarte severă, energetică, de bărbat frumos, aşa cum îl descriu analiștii timpului. Pe fondul portretului se vede un cort, iar în depărtare alte mai multe; se pare că Tudor ar fi aci în lagăr.

Portretul dela figura No. 7 îl arată pe Tudor îmbrăcat cu caltan și ișlic, cu blană de samur, și cu figura mult mai în vîrstă. O fi, poate, când el ajunsese în vîrstă matură; chiar e și scris pe banderola portretului „10 Ianuarie 1821“. Era deci în vîrstă cam de 51 de ani.

Portretul dela figura No. 8 e cel mai necunoscut până azi. Aci Tudor e îmbrăcat în haine de boer mare, stofă scumpă cu blană de jur împrejur și cu ciucuri aurii; la brâu pistoale, și încins cu sabie. Figura cu mustață lungă. Acest portret a fost dăruit Academiei Române de d-nul Teodoru și poartă inscripția: „Redeșteptătorul simțului național“.

Portretul dela figura No. 9 reprezintă pe Tudor bust, bărbat frumos, Tânăr, iarăși cu mustață lungă, cu îmbrăcămintea pompoasă și oltenească, cu arme la brâu. Este din editura lui Papazoglu și lucrat de vechea casă Sander. Stampa originală se găsește în posesiunea d-lui Georges Olszewski, Directorul muzeului Toma Stelian.

Stampa dela No. 10 reproduce steagul lui Tudor, cel păstrat acum în muzeul armatei, dela parcul Filaret, dăruit de familia Calețeanu din Craiova.

Portretul dela figura No. 11 este cel zugrăvit în bisericuța dela Preajna, plaiul Cloșanilor, jud. Mehedinți, unde Tudor a fost vătaf de plai, și pe care biserică o zidi la anul 1808 și o înzestră; ca ctitor, el este zugrăvit pe perete ținând biserică în mâna, după uzul ctitoricesc; aci el pare un om Tânăr și nici nu putea să aibă mai mult de 33—38 de ani, dacă fixăm data nașterei lui între anii 1770—1785. In acest portret Tudor este îmbrăcat în costum boeresc iar titulatura de deasupra portretului zice: „Biv vel sluger Teodor Cumandir“. Pe cap poartă ocealmă de blană neagră cu fundul roșu; pe corp o haină de coloare verde cu șnururi aurite, cu blană de samur la mâneci, la talie un brâu roșu, cu sabie în formă de iatagan, iar pe deasupra o altă haină de stofă roșie cu găitane. Acest portret, făcut și

pe o scândurică, a fost luat de Grigore Miculescu, din Severein, din familia prietenă cu Tudor, și dus la 1873 la București, unde și astăzi este în muzeul etnografic.

Clișeul No. 12 arată un pandur armat, reprodus după stampa aflătoare în colecția d-lui Olszewski.

Stampa dela No. 13 însățează pe Iancu Jianu cu potera, la vestitul Ulm din Romanați.

Stampa dela No. 14 reprezintă trecerea Oltului în corabie a pandurilor, în frunte cu cei patru cari se văd în picioare, și cari dela stânga spre dreapta sunt: Macedonschi, Tudor Vladimirescu, Cioranu și Hagi Prodan.

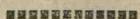
Stampa dela No. 15 reprezintă lupta dela Drăgășani între panduri, turci și eteriști, după omorul lui Tudor. Toate aceste trei din urmă stampe se găsesc de asemenea în posesiunea D-lui Georges Olszewski; ele au fost editate pe vremuri de Papazoglu.

TABLA DE MATERII

	<u>Pagina</u>
Introducere	1
Cauzele isbucnirei revoluțiunii, cauze interne	1
Cauze externe	5
Revoluția lui Tudor Vladimirescu dela 1821	8
Casa, obârșia, neamul, cariera politică și antecedentele lui Tudor Vladimirescu	9
Funia neamului lui Tudor	9
Comuna Vladimirul	9
Nașterea și copilăria lui Tudor Vladimirescu	11
Cariera politică și antecedentele lui Tudor Vladimirescu	13
Caracterul, portretul și portul lui Tudor Vladimirescu	18
Steagul lui Tudor Vladimirescu	20
Averea lui Tudor Vladimirescu	21
Revoluția Ianuarie—Mai 1821	22
Intrarea lui Tudor Vladimirescu în București	27
Plecarea lui Tudor Vladimirescu din București	34
Trădarea și omorul	35
Luptele cu eteriștii, după moartea lui Tudor Vladimirescu	38
Efectele revoluției lui Tudor Vladimirescu și influența lor în istoria noastră contemporană	40
Portretele lui Tudor Vladimirescu și ilustrațiile din acest text	47

AUTORII CONSULTAȚI ȘI ISVOARELE ISTORICE

- Aaron F. Idee repeede de istoria Principatelor Țărei-Românești. 3 vol. București 1836.
- Anagnost M. La Valachie et la Moldavie. 1 vol Paris 1837.
- Aricescu C. D. Istoria revoluției române dela 1821. 1 vol. Craiova 1874.
- " " " Acte justificative la istoria revoluției române dela 1821 Idem, Idem.
- " " " Încă o problemă despre neorânduelile zavergiilor dela 1821 în revista pentru Istorie și Arheologie pe anul 1884.
- " " " Sabia lui Tudor Vladimirescu Columna lui Traian, 3, anul 1872 No. 6.
- " " " Încă sabia lui Tudor Vladimirescu în Columna lui Traian 3, anul 72 No. 9.
- " " " Sabia și Sigiliul lui Tudor Vladimirescu în Columna lui Traian 4, anul 73 No. 9.
- " " " Notițe despre portretele lui Tudor Vladimirescu în revista pentru Istorie și Arheologie anul 1894.
- Bauer General de... Mémoires historiques et géographiques sur la Valachie. Francfort 1 vol 1778.
- Bibescu Gh. Regne de Bibesco. 2 vol. Paris 1893.
- Blaremburg N. Essai comparée sur les institutions de la Roumanie. 1 vol. Bucarest, 1886.
- Boleac C. Buciumul, ziar, București 1842.
- Brezoianu. Vechile instituții al României. 1. vol. București 1882.
- Bărcăcila Al. Acte vechi inedite scrise ale lui Tudor Vladimirescu în revista Arhivele Olteniei. 1922.
- Beldiman Alex. Arz-magzar către Poartă în Letopisețele Moldovei a lui Kogălniceanu. Ediția II-a. tom III.
- Berechet St. A. S. Pușchin despre revoluția din 1821 în Neamul Românesc Literar II. 1910.
- Bianu I. Scrisoarea Cavalerului de Gentz despre revoluția lui Tudor Vladimirescu în Analele Academiei. Seria II-a partea administrativă.
- " " O scrisoare a lui Tudor Vladimirescu din 1815, Analele Academiei Române partea administrativă.

- Boroş I. Răscoala lui Tudor Vladimirescu și refugiații din Județul Caraș Severin. Sibiu 1921.
- Bartievici A. Documente din vremea Eteriei. Revista Moldovei 3. 1924.
- Bulat T. Gh. Mărturii din timpul lui Tudor Vladimirescu. Revista istorică 12.1926.
- Badenschi A. Eteria sau Zavera dela 1821 din manuscrisul lui Eribiceanu în biserică ortodoxă română. 17. București.
- Blanquieres Ed. Histoire de la Révolution actuelle de la Grèce. Traduite de l'anglais. Paris 1825.
- Bălcescu N. Mersul revoluției în istoria Românilor. România viitoare. Paris 1850.
- Bănescu N. Moștenirea lui Tudor Vladimirescu. Revista pentru Ist. și Arh. vol. 2 part. II. 1911.
- Barițiu Gh. Momente din istoria modernă a Greciei. Brașov 1871.
- Bogdan Duică Tudor Vladimirescu. Patria. Martie an. III. Cluj 1921.
- Cantemir D. Principe. Istoria Imperiului Otoman. traducere 1 vol. București 1876.
- Cioranu M. Revoluționea lui Tudor Vladimirescu din 1821. București 1859.
- Constantas A. Epitomis tis istorias ton neon ellinon. București 1838.
- Constantinescu N. A. Revoluția lui Tudor Vladimirescu. Flamura. București II. No. 6. 1921.
- Cozma Econom Moldova și Muntenia dela 1820 – 1829 în Neamul Românesc Literar. II. 1910.
- Cacalețeanu G. Steagul lui Tudor Vladimirescu. Presa. București 6. 1873.
- Calmuschi C. Relațiunile politice ale Țărilor Române cu Rusia. Galați 1911.
- Cernătescu P. I. Istoria contemporană. București 1871.
- Constantinescu Gh. Domnul Tudor la Mănăstirea Motru. Amicul Poporului Tg-Jiu I.
- Checropică D. Omagiul lui Tudor Vladimirescu. București 1914.
- Dărzeanu I. (biv vel Serdar) Cronica revoluției din 1821. Trompeta Carpaților. 6 | 1868. numerile 646 – 685.
- Drăghici Manolache. (postelnic). Istoria Moldovei pe ultimii 500 ani. Iași. 2 vol. 1857
- Erbiceanu C. Istorul Zaverei în Valachia. bis. ort. rom. XXIII.
- ” ” Câteva notițe privitoare la Tudor Vladimirescu bis. ort. rom XXXII.
- Filimon I. Istoria Eteriei grecești. Nauplia. 1834.

- Fotino I. Tudor Vladimirescu și Alexandru Iosilanti. 1874.
- Georgescu I. Istoria lui Tudor Vladimirescu. Sibiu, 1921.
- Gervinus Gh. Insurrection de la Grèce. Paris 1863.
- Gion I. Istoria Bucureștilor. 1 vol. București. 1899.
- " " Bucureștiul în vremea revoluției franceze. Revista Nouă.
- Hurmuzachi E. (de) Documente istor. rom. tom. suppl. I, 4, 10, 13, 16, 18 București 1886.
- Hajdeu B. P. Înainte de Tudor Vladimirescu 1800—1821. Zilot Românul. București 1884.
- Hienă—. revistă, articole. A. Davila, P. Gârboviceanu, P. Șeicaru No. 27—29. 1921.
- Iacovenco I. Gh. Moldova și Valachia la 1820—1829. St. Petersburg. 1834.
- Iorga N. Un apărător al săracilor, Domnul Tudor; în biblioteca Societăței Steaua No. 13.
- " " L'Europe et la résurrection serbe. Paris 1917.
- " " Iordache Olimpiotul vânzătorul lui Tudor. București 1916, în Analele Academiei Române. Seria II-a tom. 38.
- " " Părinții și satul lui Tudor, în Lamura, revistă. București an. II. No. 6. 1921.
- " " La révolution grécoise sur le Danube în Buletinul Institutului Oriental, pentru Europa. București. an. 8 No 8—9.
- " " Tudor și Ardelenii în Transilvania. Sibiu. 1921. an. 3 Mai. No. 5.
- Laurençon Nouvelles observations sur la Valachie (événements de 1821) Paris 1822.
- " Coup d'œil sur l'état actuel de la Valachie Paris 1837.
- Lupaș I. Câteva cuvinte despre revoluția lui Tudor. Calendarul Amicul Poporului. Sibiu anul 52. 1922.
- Meitani George Acțiunea diplomatică a Europei față de Principatele Române 1821—1834. București 1903.
- Moisil C. Caracterul revoluției lui Tudor Vladimirescu în Transilvania anul 42. Sibiu 1921.
- Misail I. Evenimentele dela 1821, și cauzele ce le-au provocat. Revista Română. București 1862.
- Oteteleșanu I. Istoria rebeliștilor ce au jăfuit la Benești în 1821. Amicul Poporului. Tg.-Jiu 1902.
- Obedeanu V. C. Grecii în Tara Românească până la 1717. București 1900.
- Papazoglu D. Evenimentele insurecțiunei elene și răscoala lui Tudor Vladimirescu. București 1873.
- Popescu C. Memoriu la istoria lui Tudor Vladimirescu. Românul. București 1862.

- Pouqueville F. Histoire de la régénération de la Grèce. Paris 1824.
- Papadopoulos-Vretos. A. Mémoires sur le Comte Capodistria. Paris 1838.
- Partenie P. O însemnare despre Zavera. Neamul Românesc Literar II. 1910.
- Paparigopoulos Raabe A. Histoire de la civilisation hélenique. Paris 1878.
- Histoire d'Alexandre I, Empereur de toutes les Russies. Bruxelles 1826.
- Rosseti C. A. Fapte uitate, sabia lui Tudor Vladimirescu. Columna lui Traian III. 1872.
- Raffenel C. D. Histoire des eveniments de la Grèce. Paris 1822.
- Raybaud M. Mémoires sur la Grèce. Paris 1824.
- Recordon V. Lettres sur la Valachie. Paris 1821.
- Regnault El. Histoire politique des Principautés Danubieennes. Paris 1835.
- Salaberry (comte de) Essais sur la Valachie. Paris 1821.
- Stefulescu A. Istoria Tg.-Jiului. 1899.
- Solomon I. Gorjul istoric Tg.-Jiu 1906.
- " " Amintiri din 1821.
- Soutzo Al. Histoire de la révolution grèque. Paris 1829.
- Tunusli frații Istoria Tărei Românești. București 1863.
- Tocilescu Gh. Două memorii asupra revoluției dela 1821. Revista Ist. și Arh. 1883.
- Tricupis S. Istoria tis elinichis. Londra 1854.
- Ureche. V. A. Istoria Românilor. Revoluția lui Tudor Vladimirescu. tom. 23. București 1901.
- Vârtosu Em. Tudor Vladimirescu. București 1927.
- Voinescu I. O aruncătură de ochi asupra evenimentelor dela 1821. Rev. Carpaților 1860.
- Zallony M. F. Essais sur les Fanariotes. 1824.

SCRIERI DE ACELAŞ AUTOR

Originea Ministerului Public și rolui său în Dreptul Român.
București 1898.

Grecii în Țara Românească cu o privire asupra stării culturale până la 1717. București 1900.

Consideraționi asupra evoluției dreptului penal în raport cu sistemul nostru penitenciar. București 1903.

Aga Constantin Bălăceanu și politica Țărei Românești în veacul al XVII-lea cu Sfântul Imperiu. București 1904.

Lucruri văzute (campania 1913). București 1914.

Iarăși Grecii și Români. București 1905.

Portretele lui Mihai Viteazul. București 1907.

Partidele politice în Țara Românească până la 1848. București 1908.

Dinastia națională a Basarabilor, dinastia națională a Hohenzolernilor. București 1921.

O pagină asupra evenimentelor dela 1854. București 1923.
Tache Ionescu. București 1908.

Partidul conservator-democrat. București 1910.

România între Austria și Rusia. București 1914.

Con vorbiri politice, revistă periodică. București 1910, 1911.

LUCRĂRI SUB TIPAR.

Les relations des Roumains avec les Serbes, des temps les plus reculés jusqu'à nos jours. (Histoire et politique).

Istoria doctrinelor politice în România, din timpurile cele mai vechi până în zilele noastre—(cu portretele oamenilor politici ai partidelor politice din acele vremuri).

